

Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu

**Współczesne dyskursy
– rodzaje, analiza i badania**

pod redakcją
Grzegorza Adama Ziętali

Nowy Sącz 2024

Redaktor Naukowy

dr Grzegorz Adam Ziętała

Recenzje

prof. dr hab. Agnieszka Adamowicz-Pośpiech

dr hab. Ewa Dźwierzynska, prof. UR

dr hab. Roman Gawarkiewicz, prof. US

dr hab. Marcin Zabawa, prof. UŚ

Redaktor Techniczny

dr Tamara Bolanowska-Bobrek

© Copyright by Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu
Nowy Sącz 2024

ISBN 978-83-67661-38-6

Wydawca

Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu

ul. Staszica 1, 33-300 Nowy Sącz

tel.: +48 18 443 45 45, e-mail: sog@ans-ns.edu.pl

www.ans-ns.edu.pl

Adres redakcji

Wydawnictwo Naukowe Akademii Nauk Stosowanych w Nowym Sączu

ul. Staszica 1, 33-300 Nowy Sącz

tel.: +48 18 443 45 45, e-mail: wn@ans-ns.edu.pl, tbolanowska@ans-ns.edu.pl

wydawnictwo.ans-ns.edu.pl

Druk

Wydawnictwo i drukarnia NOVA SANDEC s.c.

Mariusz Kałyniuk, Roman Kałyniuk

ul. Lwowska 143, 33-300 Nowy Sącz

tel.: +48 18 441 02 88, e-mail: biuro@novasandec.pl

Spis treści

Wstęp	5
I. Wpływ <i>fake newsów</i> na współczesny dyskurs publiczny: analiza przyczyn, skutków i metod przeciwdziałania (<i>Alicja Fyda</i>).....	7
II. An autobiographical discourse in Joseph Conrad's <i>Heart of darkness</i> (<i>Jarosław Giza</i>)	17
III. Trauma rzeczywista i wyobrażona we współczesnym dyskursie kulturowo-społecznym (<i>Karina Grabowska</i>)	42
IV. Informatyczne narzędzia do analizy zawartości treści. Analiza porównawcza (<i>Robert Rogowski</i>)	51
V. The proper understanding of medical jargon – a theoretical analysis of the language of intermedical communication (<i>Edyta Woźniak</i>).....	65
VI. Współczesny dyskurs wojny w ukraińskiej i rosyjskiej przestrzeni medialnej (<i>Grzegorz Adam Ziętała</i>).....	73
VII. Koncept wroga we współczesnym rosyjskim dyskursie publicznym (<i>Grzegorz Adam Ziętała</i>).....	122
VIII. Współczesny rosyjski dyskurs religijno-państwowy, czyli ‘ruski mir’ patriarchy Cyryla (<i>Grzegorz Adam Ziętała</i>).....	153

VII. KONCEPT WROGA WE WSPÓŁCZESNYM ROSYJSKIM DYSKURSIE PUBLICZNYM

(Grzegorz Adam Ziętała¹)

Wrogowie Rosji „okopali się nie tylko w guberni kijowskiej naszej ojczystej Małorusi. Oni są w Europie, Ameryce Północnej, Japonii, Australii, Nowej Zelandii i w wielu miejscach, które złożyły przysięgę współczesnym nazistom” (*Медведев рассказал...*)²
D. Miedwiediew

Streszczenie

W poniższym tekście przedstawiono różne sylwetki wrogów, akcentując uwagę na tych najnowszych, z drugiej i trzeciej dekady XXI wieku, zwłaszcza po agresji Rosji na Ukrainę. Kategorie wrogów podzielono na tych zewnętrznych, którzy „zagrożają” Rosji i tych wewnętrznych, których poszukuje władza, a często i sami ludzie, którzy ulegli ideologii Kremla.

Summary

In the text below, I will present various profiles of enemies, emphasizing the latest ones, from the second and third decades of the 21st century, especially after Russia's aggression against Ukraine. The categories of enemies were divided into external ones who 'threaten' Russia and internal ones sought by the authorities but also often by people themselves who have succumbed to the Kremlin's ideology.

Wprowadzenie

Nasz świat tak jest zbudowany, że dzielimy się na „swoich”, z którymi się identyfikujemy, a także „obcych”, którzy są naszymi wrogami. Chcemy być „swoimi”, by nas akceptowano, by odczuwać przynależność do jednej wspólnoty. „Wróg” nas łączy, występujemy przeciwko niemu, mając poczucie jedności i wspólnoty:

przeciwstawienie na „My” i „Oni” to jeden z najstarszych społeczno-psychologicznych mechanizmów konsolidacji społeczności ludzkich. Dramatyzacja sytuacji, w której znaleźli się „My” i wyjaśnienie wszystkich klęsk wskazaniem na winowajcę – „Oni” w nieunikniony sposób przekształca negatywne emocje w agresję, skierowaną na zewnątrz. Im więcej problemów powstaje w tym lub innym społeczeństwie, połączonym kulturą socjocentryczną, tym ostrzejsza jest potrzeba poszukiwania „wroga”. Gdy różni pisarze i publicyści poszukują we własnym środowisku i w całym społeczeństwie «nie naszych» i obwiniają ich o nienawiść, rusofobię, zachwyt zachodnim stylem życia, to przypomina to średniowieczne polowanie na czarownice i poszukiwanie heretyków i bliższe naszym czasom tendencje do podziału wszystkich na „swoich” i „obcych” („Kto nie jest z nami, ten jest przeciwko nam”) (Дзялошинский, 2019, s. 29).

¹ Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu.

² wszystkie tłumaczenia własne – GAZ.

Słowa te idealnie pasują do współczesnej rosyjskiej rzeczywistości i dotyczą nie tylko dziennikarzy, ale głównie władz, a pod ich wpływem idee te rozpowszechniły się na większość społeczeństwa. Współcześni obywatele, jak w czasach radzieckich, znów wysyłają donosy, starają się przypodobać władzom, poszukując samodzielnie nowych „wrogów ludu”, którymi staje się coraz więcej grup społecznych. Obecnie w Rosji jest jednak coraz więcej kategorii „wrogów” wymyślonych przez Kreml i Cerkiew Prawosławną. Obejmują one wrogów wewnątrz kraju, ale i na zewnątrz. Wróg nie jednoczy ludzi, a dzieli. Często jednak pod wpływem „fałszywego” patriotyzmu, który narzuca Kreml czy „fałszywej” wiary prawosławnej, ludzie zaczynają szukać tych wrogów. Analizując dyskurs publiczny, można stwierdzić, że obecnie każdy jest wrogiem Rosji i Rosjan.

1. Koncept ‘wróg’

Mokijenko, powołując się na Trubaczowa, zwraca uwagę na podobieństwo słów w językach słowiańskich jako człowieka, którego przeciwstawia się przyjacielowi, jednak czasami nabierało ono znaczenia ‘zabójca’: rosyjska przestarzała forma oraz ukraińska ‘bopor’ (‘nieprzyjaciół’, ‘nikczemnik’), białoruskie ‘bopar’, polskie ‘wróg’, czeskie oraz słowackie ‘vrah’ (‘morderca’), górnołużyckie ‘wróh’, bułgarskie ‘впар’ (‘nieprzyjaciół’), macedońskie ‘впар’ (‘diabeł’), słoweńskie ‘vróg’ (‘diabeł’), starosłowiańskie ‘врагъ’ (‘wróg’, ‘diabeł’). Wszystkie te formy pochodzą od prasłowiańskiego ‘*vorgъ’ (‘wróg’, ‘nikczemnik’), prawdopodobnie od czasownika ‘*vьrgati’ (‘rzucić’), zaś pochodnymi od niego są litewskie ‘vargas’ (‘nieszczęście’), łotewskie ‘vargs’ (‘słaby’, ‘niepotrzebny’, ‘czyniący zło’). W tych słowach pojawia się indoeuropejski rdzeń ‘*urg’ (‘prześladować’, ‘rzucić’, ‘męczyć’). Indoeuropejskie ‘*urg (ureg)’ oznaczało też ‘гнать’ (‘gonić’). Prasłowiańskie ‘*vorgъ’ można rozumieć jako ‘przegoniony z rodu, porzucony’ (Мокиєнко, 2022, s. 206; za: Трубачев, 1959, s. 176).

Mokijenko zwraca uwagę, że niektórzy etymolodzy doszukują się pochodzenia prasłowiańskiego ‘*vorgъ’ z języków germańskich: staronorweski ‘vargr’, szwedzki, norweski, duński ‘varg’ (‘wilk’) i staroangielski ‘wearg’, które oznaczało ‘przestępcę’, ‘rozbójnika’, ‘nikczemnika’, a to pochodziło od gockiego ‘ga wargjan’ (‘przeklinać’). Taki ‘nikczemnik’, ‘złoczyńca’, ‘zabójca’ był uważany za ‘wilka w świętym miejscu’, porzucanym, przeklinanym, do którego odnoszono się jak do wilka, który napadł na święte miejsce. Stąd u Słowian ‘впар’ był nie tylko ‘zabójcą’, ale ‘nieprzyjacielem’ (Мокиєнко, 2022, s. 206-207).

‘Wróg’ znaczył w języku polskim w XVII wieku ‘los’: ‘zły wróg’ – ‘zła dola’. Rzucanie losu, ‘wróżyć’, było najpospolitszym środkiem wieszczbienia, więc stąd: ‘wróżyć’ – ‘wieszczbić’, ‘wróżka’, ‘wróżca’, ‘wróżbit’. Los odgadywano miotaniem, więc nazwa jego wyszła od ‘rzucania’. Inni łączą słowa ‘wróg’, ‘wróża’ (‘los’) z greckim ‘orgia’ (‘ofiara’, ‘misterje’ (*Słownik etymologiczny*...)).

2. Dyskurs publiczny

Pojęcie „dyskurs publiczny” jest różnie rozumiane, jak i samo termin „dyskurs”. W naukach społecznych dyskurs publiczny to „całokształt przekazów znajdujących się w społecznym obiegu” (Czyżewski, Kowalski, Piotrowski, 2010, s. 21). Często jest ono utożsamiane z dyskursem medialnym czy przekazem medialnym, gdyż opinie publiczne wyrażane są za pośrednictwem różnego rodzaju mediów, jak fora internetowe, portale społecznościowe, strony internetowe różnych organizacji:

przekazy medialne stanowią obecnie najbardziej przystępne, powszechnie znane i dające wiele możliwości interpretacyjnych pole badawcze, a przede wszystkim mają one niewątpliwie największy krąg odbiorców, podlegających nieustannemu instytucjonalnemu oddziaływaniu, sprowadzającemu się do kształtowania opinii, nastrojów, poglądów i kierowania społecznej uwagi na określoną tematykę (Siuciak, 2016, s. 351).

B. Skowronek nazywa ten wpływ mediów na dyskurs publiczny ‘mediatyzacją’, przez którą rozumie „nie tylko jako uzależnienie rzeczywistości od nowych technologii, ale jako funkcjonowanie bogatego i wielowymiarowego środowiska semiotyczno-komunikacyjnego przez owe technologie współtworzonego” (2016, s. 111).

M. Rzeszutko-Iwan sytuuje dyskurs medialny jako część dyskursu publicznego (2014, s. 25). T. Woroncowa uważa, że to „upośredniona przez środki masowego przekazu forma komunikacji z adresatem masowym” (Воронцова, 2008, s. 18).

W dyskursie publicznym możemy wyróżnić takie modele dyskursu, jak: dyskurs komunikacji bytowej, rodzinnej, przyjacielskiej; dyskurs relacji między człowiekiem jako częścią społeczeństwa i dyskurs relacji społeczeństwa do człowieka; dyskurs komunikacji politycznej i omawiania aktualnych problemów życia politycznego kraju; dyskurs komunikacji zawodowej, relacji w zespole; dyskurs podejmowania i omawiania decyzji państwowych (Клюев, 2008, s. 332-333).

A. Kosorukow dzieli dyskurs publiczny w zależności od sfery życia społecznego (polityczny, ekonomiczny, prawny, socjokulturowy, medialny, edukacyjny, medyczny, wojskowy), stopnia oficjalności (oficjalny, nieoficjalny i neutralny), działalności instytucji publicznych (instytucjonalny i nieinstytucjonalny), wykorzystania środków masowego przekazu (medialny i niemedialny), źródła powstania (indywidualny, zespołowy, organizacyjny), liczby odtworzonych jednostek leksykalnych w określonym czasie (intensywny i nieintensywny), zmiany prędkości tworzenia elementów dyskursu na jednostkę czasu (rozwój przyspieszony, rozwój opóźniony) (Косорук, 2018, s. 48). Słusznie podkreśla, że dyskurs publiczny „jest współczesnym i efektywnym, narzędziem władzy do kształtowania korzystnych warunków przy realizacji polityki państwowej w tej lub innej sferze” (Ibidem). Zauważamy to właśnie w dyskursie polityków rosyjskich, którzy kształtują opinię większości społeczeństwa, na skutek czego ludzie masowo poszukują wrogów społeczeństwa, donoszą, obrażają osoby, które opuściły Rosję przeciwstawiając się wojnie z Ukrainą.

Szczególnie w przypadku badania dyskursu rosyjskiego przekazy medialne są jedynym materiałem badawczym – od wybuchu wojny w 2022 roku nie ma możliwości wyjazdu do Rosji, zapoznania się z wydrukowanymi książkami, czasopismami czy przeprowadzeniem badań ankietowych, wyjazdu na konferencje naukowe czy nawet sprowadzenia literatury z Rosji (danej organizacji groziłoby to przyznaniem statusu ‘agenta zagranicznego’). Polska jest ‘wrogim krajem’ dla Rosji, nie ma możliwości uzyskania wizy, a poza tym taki wyjazd w czasach wojny jest niezwykle ryzykowny. Analizowane teksty mają więc charakter współczesny, odzwierciedlają nastroje społeczne i polityczne jako reakcję na ideologię narzucaną przez Kreml. Przedmiotem naszej analizy są wypowiedzi osób pełniących funkcje publiczne (politycy, celebryci), narzucających swój punkt widzenia, ale i również osób prywatnych, które uległy narracji wrogości Kremla, ale sprzeciwiają się jej i stają się wrogami współczesnej Rosji.

3. Współcześni wrogowie Rosji

W 1989 roku w badaniu Centrum Opinii Publicznej (ВЦИОМ) zaledwie 13% obywateli widziało wrogów. Byli to: mafia biurokratyczna, komuniści, nacjonaści, rosyjscy naziści, spekulanci, USA, NATO, CRU, mieszkańcy Kaukazu, Żydzi, Chińczycy, Muzułmanie. W latach 1999-2002 już 65-70% Rosjan widziało wrogów w Czeczeńcach, NATO, fundamentalistach islamskich, demokratkach, Chinach, a w 2003 roku twierdziło tak już 77% (Дзялошинский, 2019, s. 11).

Pozarządowa organizacja badawcza „Lewada-Centr” w 2020 roku przeprowadziła badania, z których wynika, że aż 82% Rosjan stwierdza, że ich kraj ma wrogów: dla 70% to USA, 14% – Ukraina, 10% – Wielka Brytania, 7% – UE i 7% – Polska (*Впагу*, 2020). W 2023 roku w badaniach tej samej organizacji aż 72% społeczeństwa uważa za wroga Rosji USA, 51% – Wielką Brytanię, 48% – Niemcy, 42% – Polskę, a 26% – Ukrainę (Buchholz, 2023).

W 2013 roku Dmitrij Trawin, profesor Uniwersytetu Europejskiego w Sankt Petersburgu, analizując środki masowego przekazu, sporządził listę wrogów Rosji. Zwrócił uwagę, że część z nich to „odziedziczeni” po Rosji Jelcyna, a reszta pozycji na liście rośnie w zaskakującym tempie. Można nawet pokusić się o rubrykę w gazetach „wróg miesiąca”. Do tych wrogów należą:

1. Oligarchowie.
2. Liberalowie.
3. Ekstremiści.
4. Błuzniercy.
5. Używający przekleństw w środkach masowego przekazu.
6. Piraci-ekolodzy.
7. Organizacje niekomercyjne zajmujące się polityką.
8. Homoseksualiści.
9. Pedofile i osoby zajmujące się pornografią.
10. Uczeń-szpieg (ujawniający tajemnice państwowe).
11. Wrogowie Putina.
12. Działacze ze złych lat 90³.
13. Wojskowi sił specjalnych.
14. Migranci:
 - 14.1. Osoby „narodowości kaukaskiej” (obywatele Rosji)
 - 14.2. Osoby, które dostają się do Rosji dzięki systemowi bezwizowemu.
 - 14.3. Osoby, które rodzą więcej dzieci, niż zezwala na to W. Żyrynowski⁴.
15. Osoby, które negują nasze zwycięstwo w Wielkiej Wojnie Ojczyźnianej.
16. Osoby, które nawołują do podziału Rosji.

³ ros. *лихие 90-ые (девяностые)* – termin z negatywną konotacją, oznaczający okres rozpadu ZSRR, reform Jelcyna i Gajdara, liberalizację cen, dewaluację oszczędności ludzi, niewypłacanie pensji, kryzys konstytucyjny, pucz, reformę pieniężną, dwie wojny czeczeńskie, kryzys gospodarczy 1998 roku, rewolucję seksualną, obniżenie liczby narodzin; termin używany od połowy lat 2000, aktywnie wykorzystywane w kampanii wyborczej w 2007 roku (https://ru.wikipedia.org/wiki/Лихие_девяностые, dostęp: 05.02.2024).

⁴ Władimir Żyrynowski (1946-2022) – polityk, deputowany do Dumy, przewodniczący Liberalno-Demokratycznej Partii Rosji, znany z krewkiego charakteru, licznych skandali o skrajnie nacjonalistycznych poglądach, znany z wielu antypolskich wypowiedzi, oskarżał Żydów o doprowadzenie Rosji do ruiny, choć sam był Żydem – jego właściwe nazwisko to Ejdelstejn, a nazwisko Żyrynowski to nazwisko pańskie matki (https://pl.wikipedia.org/wiki/Владимир_Жырино́вский, dostęp: 05.02.2024).

17. Separatyści (czyli ci, którzy nie nawołują, a działają):
 - 17.1. Dążący do oderwania Czeczenii.
 - 17.2. Dążący do oddania Japonii Wysp Kurylskich.
 - 17.3. Dążący do oddania Łotwie rejonu pytałowskiego⁵.
 - 17.4. Nie dążący do oddania Krymu Rosji.
18. Osoby podkupione przez:
 - 18.1. M. Chodorkowskiego⁶.
 - 18.2. B. Bieriezowskiego⁷.
 - 18.3. G. Targamadze⁸.
 - 18.4. Departament Stanu USA.
19. Agenci CIA.
20. Obywatele uzależnieni od narkotyków.
21. Zbyt niezależni obywatele.
22. Dostawcy:
 - 22.1. Wina mołdawskiego i gruzińskiego.
 - 22.2. Bordżomi⁹.
 - 22.3. Ryskich szprotek.
 - 22.4. Litewskich wyrobów mlecznych.
 - 22.5. Białoruskich wyrobów mlecznych.
 - 22.6. Amerykańskich udek drobiowych.
 - 22.7. Polskiego mięsa.
 - 22.8. Ukraińskiej czekolady.
23. Zwolennicy wejścia Ukrainy do Unii Europejskiej.
24. Prywaciarze, którzy sprzedali Rosję:
 - 24.1. Hurtowo „wujkowi Samowi”.
 - 24.2. Detalicznie pozostałym złym wujkom.
25. «Sekta Nawalnego».
26. Przedstawiciele sekt totalitarnych.
27. Urzędnicy i politycy:
 - 27.1. Posiadający konta za granicą.
 - 27.2. Posiadający nieruchomości za granicą.
 - 27.3. Nie posiadający ani wstydu, ani sumienia.

⁵ rejon w obwodzie pskowskim ze stolicą w Pytałowie (wcześniej Abrene), który Łotwa w 2020 roku ogłosiła za swoje „ziemie historyczne”, a został włączony do Rosji Radzieckiej w 1944 roku. Łotwa w 1992 roku oświadczyła, że nie uznaje aneksji Abrene. Putin w 2005 roku stwierdził, że „dostaną, ale uszy martwego osła, a nie rejon pytałowski” (<https://vz.ru/world/2020/10/14/1065272.html>, dostęp: 05.02.2024).

⁶ Michaił Chodorkowski (ur. 1963) – przedsiębiorca pochodzenia żydowskiego, niegdyś najbogatszy Rosjanin, współwłaściciel „Jukosu” – jednego z liderów światowego rynku energetycznego, wielokrotnie krytykował Putina, za co w 2009 został oskarżony o nieprawidłowości podczas prywatyzacji i aresztowany oraz wysłany do kolonii karnych, ułaskawiony przez Putina w 2013 roku przed Igrzyskami w Soczi i od razu wyjechał z Rosji (https://pl.wikipedia.org/wiki/Michaił_Chodorkowski, dostęp: 05.02.2024).

⁷ Boris Bieriezowski (1946-2013) – polityk zaliczany do rodziny kremlowskiej jako bliski współpracownik Jelcyna, skłócony z Putinem, od 2001 roku na emigracji, skazany zaocznie w Moskwie na 6 lat kolonii karnej (https://pl.wikipedia.org/wiki/Boris_Bieriezowski, dostęp: 05.02.2024).

⁸ Giwi Targamadze (ur. 1968) – polityk gruziński, deputowany parlamentu, znany z krytyki agresywnej polityki rosyjskiej na Kaukazie, nazywając Rosję „śmietnikiem dla międzynarodowych kryminalistów, którzy uciekli z Gruzji i parasolem dla tych przestępców”, oskarżany przez Rosję o kontakty i podburzanie opozycji w celu zmiany władzy na Kremlu (https://ru.wikipedia.org/wiki/Таргамадзе,_Гиви, dostęp: 05.02.2024).

⁹ marka gruzińskiej wody mineralnej.

- 27.4. Należący do partii oszustów i złodziei.
28. Członkowie spółdzielni „Oziero”¹⁰.
29. Komuniści.
30. „Krwawi KGB-iści”¹¹.
31. „Banda Jelcyna”¹².
32. Nie nasi (tzn. ci, którzy nie popierają Ruchu „Nasi”¹³).
33. Politolodzy, którymi należy nakarmić zwierzęta w ZOO.
34. Socjologowie, których karmi władza.
35. Dziennikarze, obwiniani o wszystko.
36. Anatolij Czubajs¹⁴, który w ogóle jest winien wszystkiego (Травин).

3.1. Wrogowie zewnątrzni

3.1.1. ‘Nieprzyjazne państwa’

Kraje, które krytykują inwazję na Ukrainę, zostały nazwane ‘nieprzyjaznymi państwami’ (ros. *недружественные страны*). Oficjalnie to „państwa, w stosunku do których stosowane są specjalne środki w odpowiedzi na nieprzyjazne działania tych państw” (*Какие страны входят...*, 2023). Listę takich państw sporządza rząd Rosji, a działania odwetowe dotyczą ograniczenia liczby pracowników ambasad, konsulatów i innych przedstawicielstw tych państw na terenie Rosji zgodnie z dekretem prezydenta z dnia 23 kwietnia 2021 roku oraz 5 marca 2022 roku. Należą do nich: USA, Kanada, wszystkie państwa Unii Europejskiej, Wielka Brytania, Albania, Andora, Islandia, Lichtenstein, Monako, Norwegia, San Marino, Macedonia Północna, Ukraina, Czarnogóra, Szwajcaria, Australia, Mikronezja, Nowa Zelandia, Singapur, Tajwan, Korea Południowa, Japonia, Wyspy Bahama, wyspa Man, 14 brytyjskich terytoriów zamorskich (Ibidem).

Kraje te oskarża się, m.in. o szpiegostwo przemysłowe dotyczące broni rosyjskiej (Рябинина, 2023), wykorzystywanie problemów społeczno-gospodarczych do zniszczenia jedności, inspirowania i radykalizacji protestów, podziału społeczeństwa rosyjskiego, które mają na celu sprowokowanie braku stabilizacji wewnątrz Federacji Rosyjskiej (Меркулова, 2023, s. 45).

¹⁰ W 1996 roku Putin i jego 7 kolegów postanowili wybudować domki letniskowe nad jeziorem Komsomolskie pod Petersburgiem. Założyciele tej spółdzielni dzisiaj rządzą w Rosji sferą finansową, paliwowo-energetyczną, transportową, bankową, budowlaną, mediami (<https://novayagazeta.ru/articles/2011/11/11/46724-15-let-samomu-mutnomu-171-ozeru-187-v-mire>, dostęp: 05.02.2024).

¹¹ ros. *кровавая гребня* – określenie zbiorowe dla wszystkich służb specjalnych, podkreślające tyranie Kremla, żartobliwe określenie, utworzone od skrótu KGB (<https://myslang.ru/slovo/gebnya>, dostęp: 04.02.2024).

¹² osoby należące do kierownictwa Rosji za czasów prezydentury Jelcyna, a zwłaszcza rządu premiera Gajdara, odpowiedzialnego za radykalne reformy na początku lat 90. (https://ru.wiktionary.org/wiki/банда_Ельцина, dostęp: 04.02.2024).

¹³ „Наши” – Młodzieżowy Demokratyczny Ruch Antyfaszystowski – organizacja prokremlowska, utworzona z inicjatywy Kancelarii Prezydenta Rosji i wspierana przez Putina. Powstała jako reakcja na „pomarańczową rewolucję” na Ukrainie. Przeciwnicy nazywają tę organizację *Putinjugend* lub *naszystami* – w analogii do faszystów (<https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/16727>, dostęp: 04.02.2024).

¹⁴ Anatolij Czubajs (ur. 1955) – polityk i przedsiębiorca, uważany za jednego z oligarchów, wicepremier i minister finansów w rządzie Gajdara i Czernomyrdina, oskarżany o uzyskanie nielegalnych dochodów ze sprzedaży majątku narodowego, defraudację 40 mln dolarów z Międzynarodowego Funduszu Walutowego (https://pl.wikipedia.org/wiki/Анатолій_Чубайс).

Fotografia 1. „Nieprzyjazne kraje”.

Źródło: <https://4esnok.by/obzory-i-rejtingi/nedruzhestvennye-strany-dlya-belarusi-i-rossii-polnyj-spisok-s-poyasneniyami/> (dostęp: 18.06.2024).

3.1.2. ‘Niepożądane organizacje’

W Rosji podejmowano wiele prób zaostrezenia polityki wobec organizacji pozarządowych, zwłaszcza zagranicznych. W 2018 roku Putin podpisał dekret pozwalający uznawać zagraniczne i międzynarodowe organizacje niekomercyjne za niepożądane (ros. *нежелательные*) na terenie Rosji.

Za organizacje niepożądane „uważa się zagraniczne lub międzynarodowe organizacje pozarządowe, działalność których jest uznana za stanowiącą zagrożenie dla ustroju konstytucyjnego kraju, obronności i bezpieczeństwa państwa” (*Что известно о нежелательных...*).

Takie organizacje mogą czekać kary ze strony prokuratury generalnej, np. zakaz wjazdu do Rosji, przejęcie majątku, zamknięcie organizacji, zablokowanie kont. W 2021 roku, zgodnie z ustawą federalną, wprowadzono zakaz udziału obywateli Rosji i organizacji rosyjskich w działalności organizacji, które uznano za ‘niepożądane’. Za takie organizacje uznano Open Society Foundation, Assistance Foundation Open Society Institute, U.S. Russia Foundation for Economic Advancement and Rule of Law, European Platform for Democratic Elections, German Marshall Fund of the United States, Ukrainian World Congress, Atlantic council of the United States, Khodorkovsky Foundation, Oxford Russia Fund, Medusa Project, Andrei Sahkarov Foundation i wiele innych (*Что известно о нежелательных...*). W 2024 roku dodano kolejne: Council for International Education, Cultural Vistas, Institute of International Education, Russians Against War Antalya (Калинников, 2024), Deutsche Gesellschaft für Osteuropakunde, Friedrich-Ebert-Stiftung e.V., OWEN – Mobile Akademie für Geschlechterdemokratie e.V. (Демидов, 2024). Nawet WWF uznano za ‘niepożądaną organizację’ i ‘agenta zagranicznego’, gdyż „pod pretekstem ochrony środowiska przeszkadza w przemysłowym zagospodarowaniu Arktyki i służy za przykrywkę dla projektów, które tworzą zagrożenie dla bezpieczeństwa ekonomicznego Rosji” (Петров, 2023).

Spis ‘organizacji niepożądanych’ prowadzony jest od 2015 roku, a na dzień 29 stycznia 2024 roku ich liczba wynosi 131. Wśród nich znajdują się również polskie organizacje jak: WOT Foundation, Free Nations of PostRussia Forum, Kongres Deputowanych Ludowych, Stowarzyszenie „Za Wolną Rosję”, „Komitet-2024”, Civil Council.

Za udział w pracach takiej organizacji można otrzymać karę w wysokości od 5 tys. rub. do 15 tys. rub., a osoby prawne nawet do 100 tys. rub. Powtórne naruszenie przepisów przewiduje karę pozbawienia wolności od 2 do 4 lat. Za udział w finansowaniu takiej organizacji sąd może skazać osobę na prace przymusowe z ograniczeniem lub pozbawieniem wolności na okres od 1 roku do 5 lat i zakaz zajmowania stanowisk do 10 lat (*Список нежелательных...*).

3.1.3. Europa Zachodnia, NATO, a zwłaszcza Polska i aspirująca do Unii Ukraina

Obecny, chyba największy, wróg Cerkwi Prawosławnej oraz władz Kremla to Ukraina i Europa, do której Ukraina chce przybliżyć się, oddalając ze sfery wpływów Moskwy.

D. Miedwiediew nazywa władze ukraińskie ‘kijowskim reżimem’, który jest wrogiem Chrystusa i wiary prawosławnej. Reżim ten łamie prawa człowieka, a głównie prawosławnych: „bici są klerycy i parafianie Ukraińskiej Cerkwi Prawosławnej, prowadzi się przeszukiwania w klasztorach, próbując należeć z Ruskim mirem”. Majątek cerkiewny jest odbierany, a wiernych groźbami zmusza się do przyjęcia innej wiary i chodzenia do «właściwych» cerkwi, czyli należących do Patriarchatu Moskiewskiego. Ten obrońca prawosławnej wiary uważa, że tzw. reżim kijowski „nigdy nie wierzył w nic więcej, niż tylko w pieniądze (...). Oprócz religii zdradził fundamentalne prawa człowieka, zapisane w konstytucji ukraińskiej”. Były prezydent przestrzega wszystkich, powołując się na słowa proroka Ezechiela: „Oko moje nie okaże litości, nie będę oszczędzał, ale według twojego postępowania otrzymasz odpłatę, a twoje obrzydliwości będą pośród ciebie [ujawnione] i poznacie, że Ja jestem Pan, który uderza” (Ez 7:9) (*Медведев: киевский...*).

Miedwiediew często zabiera głos w sprawach Ukrainy. Wyjaśnia m.in., że Rosja zatrzyma się na Kijowie w ramach operacji specjalnej, gdyż:

Kijów to rosyjskie miasto i stamtąd nadciąga zagrożenie dla istnienia Federacji Rosyjskiej. Zagrożenie międzynarodowe, bo chociaż Kijów ma rosyjskie korzenie, to jest zarządzany przez międzynarodową brygadę przeciwników Rosji na czele ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki. Wszyscy, którzy tam formalnie pełnią funkcje, to marionetki, które nie mają sumienia, ani strachu o przyszłość swojego kraju. Wszystkie decyzje są podejmowane za oceanem albo w siedzibie NATO (*Дмитрий Медведев: ненавижу...*).

Także Patriarcha Cyryl I krytykuje postępowanie władz ukraińskich, a zwłaszcza Rady Najwyższej, która zakazuje działania Cerkwi Prawosławnej podporządkowanej Moskwie na terenie Ukrainy oraz opisuje hipokryzję Unii Europejskiej, kolejnego wroga prawosławnej Rosji:

Dzieje się to w kraju, który przysięga na wierność europejskim wartościom demokracji, wolności, w tym wolności religii! Widzimy w tym hipokryzję tego, co dzieje się na Ukrainie, zwłaszcza pod kątem gotowości do wejścia, jak oni to nazywają, „rodziny cywilizowanych narodów”, do Europy. Jeśli Europa jest gotowa do przyjęcia takiego państwa, to świadczy to o hipokryzji i podwójnych standardach w Europie. Większego naruszenia praw człowieka i wolności religijnej, niż to, co dzieje się obecnie na Ukrainie, na kontynencie europejskim nigdy nie było, nawet w czasach radzieckich, włączając w to prześladowania w latach 30. (*Доклад Святейшего...*).

Miedwiediew wrogami Rosji nazywa neofaszystów ukraińskich i europejskich, USA, Anglosasów i ich wasali (*Кошечкина*). W swej retoryce jednak dochodzi do grożenia wrogom – 27.01.2024 roku z okazji 80. rocznicy zakończenia blokady Leningradu powiedział: „Ukraina przy wsparciu Zachodu próbuje rzucić wyzwanie nie tylko Federacji Rosyjskiej, ale i całemu cywilizowanemu światu, Rosja uczyni wszystko, aby jej wrogowie na zawsze zniknęli z oblicza ziemi” (*Чуенков, 2024*).

Putin w styczniu 2024 roku jednak nie widzi wroga w Ukrainie, a w państwach zachodnich: „Sama Ukraina nie jest dla nas wrogiem. Wrogami są ci, którzy chcą zniszczyć państwowość rosyjską, ci, którzy – jak mówią – chcą klęski strategicznej Rosji na polu walki, a to głównie Zachód” (*Путин: Украина...*). W 2021 roku w obszernym artykule uzasadniał, że:

Zarówno Rosjanie, Ukraińcy, jak i Białorusini są spadkobiercami dawnej Rusi, która była największym państwem w Europie. Plemiona słowiańskie i inne na rozległym obszarze – od Ładogi, Nowogrodu, Pskowa po Kijów i Czernihów – zjednoczył jeden język (teraz nazywamy go staroruskim), więzi gospodarcze, rządy kniaziów z dynastii Rurykowiczów. A po chrzcie Rusi – jedna wiara prawosławna. Duchowy wybór św. Włodzimierza, który był zarówno nowogrodzkim, jak i wielkim księciem kijowskim, także dziś w dużej mierze determinuje nasze pokrewieństwo (*Janiga, 2021*).

Dla D. Miedwiediewa Europa „nie jest sąsiadem, a prawdziwym wrogiem” Rosji, zwłaszcza na skutek rezygnacji z rosyjskich zasobów gazu i ropy: „Europa krwawo i bez znieczulenia wykastrowała się, rezygnując ze współpracy energetycznej z naszym krajem” (*Медведев заявил...*).

Według Rosjan Europa jest agresywna, gdyż jest regionem, który nie ma bogactw, a tylko korzystny do zamieszkania klimat (*Европа как вечный...*). Czym jest dla Rosjan Europa – oto niektóre komentarze: „Będą nam wysyłać filmiki z cudowną pedofilią, zoofilią, homoseksualizmem?” – pyta Tamara, „Narkomani będą propagować pedofilię i zoofilię” – kontynuuje Denis, „Lepiej niech o swoich ludziach pomyślą, idioci” – uważa Swietłana Pustosiełowa, „Zachód to absolutny satanizm” – zauważa Dmitrij (*Шаповалова, 2022*). Kolejny pogląd: „Europa (to przecież Gayropa) – to ludzie o słabej woli, głównie geje. Główny cel Europy, to żeby wszyscy zostali gejami, głównie my. We wszystkim podporządkowują się Ameryce. Zimą ogrzewają się naszymi bogactwami. Ameryka zmusza ich do rezygnacji z ogrzewania nimi, dlatego

marzną” (*Россия-миф...*, 2022). Termin „Gayropa” (ros. *Гейропа*) jest niezwykle popularny w dyskursie Internetowym w Rosji, a także w przestrzeni publicznej. To połączenie słów „gay” i „Europa” (ros. *Европа*), służące do „oznaczenia dewiacji europejskiego gender” (Рябова, Рябов, 2013, s. 32).

Fotografia 2. „Nie potrzebujemy Gayropy!”.

Źródło: <https://pl.pinterest.com/pin/357402920430681107/> (dostęp: 18.06.2024).

S. Karaganow – naukowiec, honorowy przewodniczący Prezydium Rady ds. Polityki Zagranicznej i Obronnej, wyraża pogląd bliski władzom Rosji, zwłaszcza Miedwiediewowi i Cyrylowi I, że Europa to coś, co jest gorszego, znów ‘zgniłego’, jak w czasach ZSRR, a Rosja to prawdziwa kultura i wartości:

Zachód opuszcza żelazną kurtynę, po pierwsze, dlatego, że my w Rosji jesteśmy prawymi Europejczykami. Jesteśmy zdrowi. A oni chcą odgrodzić się od zdrowych sił. Po drugie, Zachód opuszcza tę kurtynę, bardziej ostrą niż w czasach zimnej wojny, aby zmobilizować swoje narody do wrogości. (...) Europa nie tylko odwołuje kulturę rosyjską, ale odwołuje również własną kulturę. Odwołuje kulturę, która jest w znacznym stopniu zbudowana na miłości i wartościach chrześcijańskich. Odwołuje swoją historię, niszczy swoje pomniki. My nie będziemy odrzucać swoich europejskich korzeni i upodabniać się do europejskiego świństwa... (...). Oni toczą się w nieuniknionej faszyzacji. Nie potrzeba nam wszystkich tych zaraz, które narastają w Europie. W tym i rosnącej zarazy faszyzmu. (...). Musimy sobie jeszcze uświadomić, że Zachód nie jest nam potrzebny teraz. Wzięliśmy wszystko, co było pożyteczne z tej cudownej podróży europejskiej, którą rozpoczął Piotr Pierwszy. A teraz musimy wracać do siebie, do źródeł wielkości Rosji (*Россия закончила...*).

Fotografia 3. Demonstracja wsparcia rosyjskiej aneksji Krymu w Symferopolu z hasłem „Wróg u bram. Nasza ostatnia nadzieja w nas i w Rosji”.

Źródło: <https://www.svoboda.org/a/27291304.html> (dostęp: 18.06.2024).

Szczególne miejsce ‘w sercu’ Miedwiediewa zajmuje Polska. W 2023 roku, w przededniu Święta Jedności Narodowej, ustanowionego na cześć wypędzenia Polaków z Kremla w 1612 roku, wygłosił obszerny wykład na temat historii Polski od X wieku i relacji z Rosją. Najważniejsze tezy, które wygłosił to: ‘polska rusofobia’, kraj, który ‘za każdą cenę wspiera umierający reżim kijowski’, Polska „za pomocą «parasola» NATO i UE dąży do zapewnienia sobie totalnego panowania w regionie, kontroli nad państwami, które znajdują się między Warszawą a Moskwą”, Polska „w ciągu 11 wieków swojej historii często preferowała rozwiązywanie problemów z sąsiadami metodami wojenno-siłowymi”, „Polacy w czasie wojny polsko-radzieckiej urządzali pogromy, rozprawy, masowe zabójstwa, tworzyli obozy koncentracyjne, praktykowali porywanie zakładników i mordowanie jeńców”, rozstrzelali bez sądów żołnierzy Armii Czerwonej, Polska „jako pierwsze państwo w styczniu 1934 roku zawarło oficjalną umowę z Trzecią Rzeszą”, „polityka zagraniczna działań współczesnej Polski bardzo przypomina strategię Trzeciej Rzeszy w przededniu II wojny światowej”, „Polska jest zagrożeniem dla ukraińskiej państwowości”, „zwiększanie potencjału wojskowego Polski i polskiej obecności na Ukrainie może spowodować bezpośredni konflikt Warszawy z Białorusią i Rosją”, „zwierzęca polska judofobia [takiego użył sformułowania, a nie ‘antysemityzm’ – GAZ] i zoologiczna rusofobia to te same zjawiska i powinny być osądzone przez wspólnotę światową”, „obecna rusofobiczna polityka rewizjonistyczna Polski – kraj ten coraz bardziej czeka na moment, aby zalać krwią Europę Wschodnią, żeby osiągnąć swoje cele” (Кузьмин, 2023). Miedwiediew nazywa Polskę „wrogiem histerycznym, grubiańskim, butnym i zarozumiałym. Wrogiem, chorym na brednię wielkości i kompleks niepełnowartościowości” (Медведев назвал Польшу...).

W reakcji na zalecenie, aby Kaliningrad nazywać Królewcem Miedwiediew zauważył, że „polscy rusofobi chcą nas uczyć historii (...). W takim przypadku nie ma żadnego Krakowa tylko Krakau, żadnego Gdańska tylko Danzig, żadnego Szczecina tylko Stettin, żadnego Poznania tylko Posen, żadnego Wrocławia tylko Breslau. I oczywiście żadnej Polski: tylko Księstwo Warszawskie albo Królestwo Polskie w składzie Federacji Rosyjskiej” (Медведев предложил переименовать...).

Polska, według byłego prezydenta Rosji, chce „pochłonać część Ukrainy, a takie ambicje stanowią zagrożenie dla krajów europejskich... Polacy znów marzą o odrodzeniu unii międzypaństwowej z Ukrainą i odtworzeniu niedokończonego imperium – Rzeczypospolitej «od morza do morza». (...) Polska nie potrafi być imperium, chociaż wciąż walczy o tę beznadziejną dla siebie sprawę. (...) Polska nigdy nie dorówna Rosji i nigdy nią nie będzie. Tak już Bóg chciał. Polska z kawałkami Ukrainy, czy bez niej, to i tak wrogi dla nas twór” (Amuyewa, 2023).

Sugestię, aby Rosja zapłaciła reparacje wojenne, Miedwiediew nazywa ‘kwintesencją paranoi’ i chce wystawić Polsce rachunki za inwestycje w odbudowę Polski po wojnie, za nieodpłatne kredyty na budowę wielu branż gospodarki. Krytycznie ocenia „barbarzyńskie zniszczenie największej świątyni prawosławnej w międzywojennej Warszawie w latach 1924-1926 – soboru Aleksandra Newskiego¹⁵” jako przykład „wstrętnej polskiej rusofobii. (...) W imię nienawiści do Rosji Polacy zrównali z ziemią wiele innych prawosławnych świątyń na terenie całego kraju. Ostatnie niszczenie na wielką skalę odbywało się dosłownie w przededniu wojny, w 1938 roku, z cynicznym uzasadnieniem – jakoby na liczne prośby polskich robotników i chłopów. Nawet faszystowscy najeźdźcy nie zachowywali się tak odrażająco w stosunku do świątyń w ZSRR” (Штукина, 2023).

Na słowa ówczesnego premiera Morawieckiego o szybkim zwycięstwie NATO w potencjalnej wojnie przeciwko Rosji Miedwiediew reaguje – „uwzględniając rolę Polski jako forpocztę NATO w Europie, kraj ten na pewno zniknie razem ze swoim głupim premierem” (*Медведев: Польша непременно исчезнет...*).

W 2023 roku premier M. Morawiecki oświadczył, że Polska jest gotowa do wzięcia udziału w programie NATO dotyczącym wspólnego wykorzystania broni jądrowej (tzw. Nuclear Sharing), jeśli Rosja rozmieści taktyczną broń jądrową na terenie Białorusi. Reakcja Miedwiediewa: „uwzględniając to, że w polskim rządzie są zebrani tylko patentowani degeneraci, to prośba o rozlokowaniu w Polsce broni jądrowej grozi tylko jednym. Taka broń będzie zastosowana... Decyzja o zastosowaniu broni jądrowej będzie podjęta «za oceanem». Pozytywne będzie to, że znikną wszystkie dudy, morawieccy, kaczyńscy [w oryginale użyte z małej litery – GAZ] i inne diabelstwo” [ros. ‘нечисть’, co oznacza albo ‘diabelstwo’, albo ‘plugastwo’ – GAZ] (*Медведев заявил об угрозе...*). Słowa te skomentował rosyjski bloger El Mjurid (Anatolij Niesmijan), że to konsekwencje uzależnienia alkoholowego Miedwiediewa (*Медведев мечтает о ядерном...*). Wiele osób zwracało już wcześniej uwagę, że były prezydent jest alkoholikiem, a problem ten nasilił się po zakończeniu jego prezydentury w 2012 roku i z tego powodu Putin usunął go ze stanowiska premiera. Pojawiły się informacje, że tak pił, że nie przychodził na posiedzenia rządu, a nawet chciał popełnić samobójstwo i ochroniarz znalazł go kompletnie pijanego z pistoletem w ręce («Он постоянно бухой»...). Na decyzję ministrów spraw zagranicznych państw NATO z 4 kwietnia 2024 roku o ustanowieniu misji natowskiej na rzecz Ukrainy Miedwiediew stwierdził:

¹⁵ Sobór Aleksandra Newskiego, wybudowany w latach 1894-1912 na placu Saskim w Warszawie, na planie kwadratu z pięcioma cebulastymi kopułami, wzorowany na Bazylice św. Marka w Wenecji z 80-metrową dzwonnica. Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę rozważano jego dalsze losy, zdecydowano się jednak na rozbiórkę, gdyż kojarzył się z władzą carską. Najbardziej wartościowe elementy wykorzystano do budowy innych kościołów w Polsce, kolumny zdobią wejście do krypt na Wawelu, a resztę gruzu wykorzystano do umacniania bulwarów w stolicy (<https://www.whitemad.pl/piekny-symbol-rosyjskiej-dominacji/>, dostęp: 15.07.2024).

po prostu bezczelne bydlęta, które cały świat uważają za głupców! Wszystkie te mikrogenitalne organy NATO muszą wykonywać rozkazy ukraińskich sił zbrojnych i nikogo innego! W przeciwnym razie nie zostaną wpuszczeni nawet do tak nędznego, umierającego kraju jak „Ukraina” [w oryginale użyty cudzośćłów – GAZ]. Dlatego można ich traktować jedynie jako wrogów; i nie tylko wrogów, ale jako elitarne oddziały, hitlerowskich oprawców SS. A dla tych zagranicznych wszy, które w przeciwieństwie do nieszczęsnych Ukraińców nie zmuszono do pójścia na wojnę, może obowiązywać tylko jedna zasada: nie brać jeńców! A za każdego zabitego, wysadzonego w powietrze lub spalonego żołnierza NATO musi przypadać maksymalna nagroda. I żadnego oddawania ciał. Niech krewni za granicą ucierpią (Czmiel, 2024).

3.1.4. Imigranci

Jednym z kolejnych wrogów według obecnych władz Cerkwi Prawosławnej dla Rosji są imigranci. Wrogość ta wynika, według Patriarchy Cyryla I, z ich niechęci do integrowania się ze społeczeństwem rosyjskim, a także „nauczenia się szacunku do obyczajów religijnych i kulturowych” (Ibidem). Patriarcha zauważa coraz większy udział imigrantów w organizacjach przestępczych oraz ekstremistycznych, co prowadzi do licznych konfliktów zagrażających pokojowi i zgodzie społecznej. Sytuacja ta jest, według Patriarchy, tak groźna, że może doprowadzić do zatracenia się Rosji jako państwa wielonarodowego, którego głównym ogniwem jest jednak prawosławny naród rosyjski. Migranci powinni uczyć się języka rosyjskiego, historii i tradycji narodów rosyjskich, aby w pełni zasymilować się ze swoją nową ojczyzną.

Putin uważa, że większość migrantów to jednak osoby z byłych republik radzieckich, które znają język i kulturę rosyjską. W jaki sposób według niego można rozwiązywać te kwestie? Z jednej strony proponuje dość liberalne podejście, jak do szkół, gdzie będzie się uczyć języka rosyjskiego, kultury, wartości rosyjskich, aby imigranci zasymilowali się, a z drugiej strony pomocy w tym mają udzielić organizacje społeczne. Ale to nie takie proste – dyktatorowi zawsze ktoś przeszkadza w jego „szczytnych” celach. A kto może? Wrogowie Rosji. To oni urządzają prowokacje wewnątrz wspólnot narodowych i mówią o konieczności dekolonizacji, „wbijają klin w zgodę, braterstwo narodów naszego kraju (...), jednak nie rozumieją, że w warunkach agresji z zewnątrz i presji zewnętrznej u nas następuje tylko wzmocnienie naszego wielonarodowościowego narodu. Kulturowa i narodowościowa różnorodność to siła Rosji, która wszystko zwycięża” (*Путин: враги пытаются...*).

Jednym z takich zagrożeń są imigranci zrzeszający się w enklawy. W 2022 roku Miedwiediew oświadczył, że relacje pomiędzy migrantami i lokalnymi mieszkańcami bywają dość napięte, dlatego należy wzmocnić kontrolę:

to pewnego rodzaju małe państwa w państwie, gdzie ludzie żyją według własnych praw i własnych koncepcji, i co najważniejsze, ignorują nasze prawo. Bez właściwej kontroli mogą one stać się, niestety, źródłem nastrojów ekstremistycznych i ogniskami przestępczości (*Россия будет противодействовать...*).

W 2022 roku w Radzie Bezpieczeństwa Rosji powstała komisja ds. polityki migracyjnej, a kwestią migracji ma zajmować się wiceprzewodniczący Rady – D. Miedwiediew, szef FSB Aleksandr Bortnikow i szef Komitetu Śledczego Rosji, Aleksandr Bastrykin. Bortnikow widzi w imigrantach terrorystów i ekstremistów, enklawy, o których wspominał Miedwiediew, Bastrykin zaś zaproponował „rejestrację genową” – powinno się pobierać próbkę DNA od imigrantów, którzy wjeżdżają do Rosji. Szefowa niekomercyjnej organizacji pomagającej migrantom, Walentyna Czupik, uważa, że to „walka z wymyślonymi «wrogami» i rzucanie «ciężkiej artylerii» szefów resortów siłowych. Ich nie interesują realne sprawy, problemów w sferze migracji nikt nie będzie rozwiązywać. Komisję stworzono po to, żeby pokazać jakąś działalność polityczną, a ponieważ takiej polityki w Rosji nie ma, to zamiast niej są represje (...). Władza będzie delegalizować takich ludzi, żeby stworzyć pozory, że nie zasługują oni na żadne prawa człowieka, że nie trzeba im płacić, nie trzeba im dawać możliwości życia w normalnych warunkach” (Глухова, 2022).

Za rozwiązywanie problemu migracyjnego zabrały się również lokalne władze. Szerokim echem odbiła się wizyta gubernatora obwodu kałuskiego, który odwiedził ośrodek dla migrantów i odkrył, że jeden z nich ma certyfikat znajomości języka rosyjskiego, a nie potrafi ani słowa po rosyjsku powiedzieć. Gubernator wydał postanowienie o zakazie zatrudniania migrantów w żywieniu zbiorowym, handlu detalicznym i przewozach pasażerskich. Gubernator obwodu tiumeńskiego również zakazał zatrudniania migrantów w firmach transportowych, mer Moskwy zmniejszył zatrudnienie migrantów na budowach w stolicy (Ibidem).

Również policja „zajmuje się” migrantami. Wieczorem w Moskwie zatrzymano obywatelkę Kirgizji przed supermarketem, w którym pracowała. Dokumenty miała legalne, a mimo to policjanci zabrali ją do samochodu i wywieźli w nieznanym kierunku. Zażądali łapówki w wysokości 3 tys. rub., co stanowiło jej tygodniową pensję. Dopiero wtedy ją wypuścili (Калиев, 2017). Represje nasiliły się po akcji terrorystycznej pod Moskwą w Crocus City Center w 2024 roku. Lider frakcji „Sprawiedliwa Rosja – Za prawdę” w Dumie zaproponował wprowadzenie wiz dla obywateli z Azji Środkowej. Migrantów z Azji zaczęto dokładnie kontrolować na moskiewskich lotniskach i większość z nich od razu deportować (Акылбекова, Айбашов, 2024).

Aby wzmocnić taką kontrolę, Putin wydał dekret „O zmianach w koncepcji państwowej polityki migracyjnej Federacji Rosyjskiej na lata 2019-2025”, który został uchwalony w 2018 roku. W dekreście zarządził stworzenie warunków do adaptacji cudzoziemców i ich niepełnoletnich dzieci w celu uczenia się przez nich języka rosyjskiego, przyswajania przyjętych w społeczeństwie rosyjskim norm zachowania, tworzenia kultury prawnej i podjęcie kroków w celu niedopuszczenia do dyskryminacji cudzoziemców ze względu na rasę, narodowość, religię i tworzenie infrastruktury zapewniającej adaptację cudzoziemców (*Россия будет противодействовать...*).

Według wielu rosyjskich uczonych, nie tylko polityków, migranci to zagrożenie dla Rosji, to wrogowie bezpieczeństwa narodowego, nawet mówi się o „migrantofobii”. Wiadomo, że ci uczeni muszą mieć linię myślenia zgodną z linią wodza, by normalnie pracować na uczelniach. Do takich przedstawicieli świata nauki należy Szutowa z Rosyjskiego Państwowego Uniwersytetu Humanistycznego, która zwróciła uwagę na wzrost nacisku nacjonalizmu, rasizmu i ksenofobii na panujące wśród migrantów nastroje fundamentalistyczne i ekstremistyczne (*Россия будет противодействовать...*).

3.2. Wrogowie wewnętrzni

Rosyjskie władze widzą wszędzie wrogów, nawet wewnątrz własnego kraju. Nic nie zmieniło się od czasów stalinowskich. Każdy jest podejrzany, każdy jest potencjalnym ‘wrogiem narodu’. Deputowany Dumy Państwowej Rosji, gen. Andriej Guruliew, w 2023 roku zaapelował, aby zaostrzyć kary za rusofobię, krytykę władz i poczynań armii: „Aby zwyciężyć na froncie, należy zwyciężyć wrogów wewnątrz naszego kraju. Wszyscy, którzy nawołują do własni narodowościowych, buntów itp., powinni być nadzwyczaj surowo ukarani” (*Денятм россійской...*). Według niego, to ‘piąta kolumna’, która nie popiera wtargnięcia Rosji na Ukrainę. Użył tutaj właśnie słowa ‘вторжение’, czyli ‘wtargnięcie’, co według oficjalnej polityki rosyjskiej jest sprzeczne, ponieważ Rosja według nich prowadzi operację specjalną, a nie wtargnęła do Ukrainy.

3.2.1. Intelktualiści – pisarze, piosenkarze, aktorzy, tancerze

Wielkimi wrogami są też elity intelektualne – pisarze, piosenkarze. I znów powtarza się historia z czasów stalinowskich. Jednym z najnowszych wrogów został jeden z największych współczesnych rosyjskich pisarzy – Borys Akunin, mieszkający od 2014 roku w Londynie, którego uznano za terrorystę oraz ekstremistę i wszczęto postępowanie kryminalne za ‘usprawiedliwianie terroryzmu’ i ‘fejki’ o armii rosyjskiej, gdyż popierał Ukrainę. Wydawnictwa przestały wydawać jego książki. Mówi się, że to przedstawiciele resortów siłowych wymusili taką decyzję na Kremlu. Przestano wydawać również książki Dymitra Bykowa. Obaj pisarze wielokrotnie wypowiadali się wspólnie za Ukrainą, zbierali środki na pomoc Ukrainie. Bykow za książkę o prezydencie Zeleńskim został uznany oficjalnie za ‘obcego agenta’ w Rosji. Wspomniany deputowany Dumy gen. Guruliew zaapelował w telewizji w programie Władimira Sołowjowa, aby zniszczyć Akunina: „nie powinno go być więcej na tym świecie. Zapewne tylko tak nasz kraj przetrwa” (*Почему врагу...*). Akunin był przygotowany na taką reakcję władz Rosji: „Nawet stało się to później niż oczekiwałem. W tym wydarzeniu nie ma nic zadziwiającego, pod pewnymi względami jest nawet naturalne. Przez wiele lat mówię i piszę, że reżim putinowski, z mojego punktu widzenia, to mój wróg. W końcu, co w pełni naturalne, państwo ogłosiło mnie wrogiem” (*«Тезис „плохой русский...”»*).

Akunin podpadł Kremlowi wielokrotnie. Obecną władzę nazywa wrogiem: „wrogiem dla mnie jest ten, kto robi takie rzeczy, które ja uważam za wrogie wobec mojego kraju. Jestem głęboko przekonany, że obecna władza polityczna prowadzi mój kraj do upadku, dlatego uważam ją za swojego wroga” (Немцова, 2016).

Wrogiem została również pisarka Asia Kazancewa, autorka książki „Skąd biorą się dzieci?”, która była znana ze swych antywojennych poglądów. Odwołano prezentację jej książki w Moskwie, a kolejny deputowany Dumy Andriej Ługowoj (zabójca Aleksandra Litwinienki) opublikował jej dane osobowe i stwierdził, że „zdrada swojego kraju to największy grzech” (*Почему врагу...*).

Jak Putin wyliczył, 160 działaczy kultury wyjechało z Rosji, nie zgadzając się z przekonaniem władz Rosji i radzi im, żeby nie wracali do kraju (*Речь рассерженного...*).

Wrogiem Rosji został Maksim Gałkin – mąż Ałły Pugaczowej, showman, który wystąpił przeciwko tzw. specjalnej operacji wojskowej. Według Ministerstwa Sprawiedliwości był finansowany przez Ukrainę za działalność polityczną, a zyski

z koncertów przekazywał ukraińskim uchodźcom. Ałła Pugaczowa, solidaryzując się z mężem, poprosiła władze o uznanie również jej za obcą agentkę: „Proszę o wpisanie mnie na listę obcych agentów mojego ukochanego kraju, bo solidaryzuję się z moim mężem, uczciwym, porządnym i szczerym człowiekiem, prawdziwym i nieprzekupnym patriotą Rosji, który życzy swojej Ojczyźnie rozkwitu, pokoju i wolności słowa” (*«Были холопами, стали рабами...»*). Małżeństwo uciekło z Rosji do Izraela, pozostawiając swój luksusowy zamek pod Moskwą (*Суд оставил...*). Pugaczowa kilka razy przyjeżdżała do Moskwy, ponieważ oficjalnie nie została uznana za „zagraniczną agentkę”. Po jej krytyce władz i emigracji z wielkiej gwiazdy estrady ZSRR oraz Rosji stała się zdrajczynią, którą naród gardzi. Zaczęto ją krytykować zwłaszcza po tym, jak na słowa piosenkarza Stasa Michajłowa na temat gwiazd, które uciekły z Rosji, że powinny pamiętać, gdzie zrobiły karierę i komu powinni być wdzięczni za status i bogactwo: „Rosja ich uczyniła znaczącymi i rozpoznawalnymi ludźmi. Jak tylko przestaną to rozumieć, nie będzie ich jako jednostek (...). Oni na kolanach jeszcze przyleżą i będą stać u bram Rosji i całować jej nogi” Pugaczowa odpowiedziała – „Stasiu Michajłow, co to się z tobą stało? To ja jestem tą piosenkarką bez głosu, starą Ałłą Pugaczową. Stanęłabym na kolanach przed tobą, ale nogi już nie te” (*Пугачева ответила...*, 2024) i stwierdziła, że normalni ludzie do Rosji nie zamierzają wracać (*Россиян возмутило хамское...*). Krytyką się nie przejmuje – „Jakie to szczęście, że nienawidzą mnie ludzie, których ja zawsze nie cierpiałam. Jeśli by się im podobało, to by oznaczało, że śpiewałam i żyłam na próżno. Niech zgrzytają zębami. Byli poddanymi¹⁶, a zostali niewolnikami” (*«Были холопами, стали рабами...»*). I zaczęło się. Część popierała primadonnę, ale większość, zapewne obawiając się służb, pragnie, aby nie wracała więcej, gdyż nienawidziła Rosjan, żeby pozbawioną ją obywatelstwa. A Ałła Borisowna pisze: „Panie! Przebacz tym wszystkim marnym, sprzedażnym istotom, obłudnikom i kłamcom, bo nie wiedzą, co czynią. To tyle. Pozdrawiam wszystkich” i dodała zdjęcie pięknego nieba w Izraelu (*«Госноду, прости...*).

Primabalerina Teatru Wielkiego (Bolszoi) opuściła Moskwę i zaczęła pracę w Balcie Narodowym Niderlandów, twierdząc:

nigdy nie myślałam, że mi będzie wstyd za Rosję, zawsze byłam dumna z utalentowanych Rosjan, naszych osiągnięć w kulturze i sporcie. Ale dziś czuję, że linia oddziela to co było przed i jest po. Przykro, że ludzie umierają, że tracą dach nad głową lub są zmuszeni do opuszczenia swoich domów (*Никогда не думала...*).

Raper Face (Iwan Dremi) na Instagramie napisał, że na zawsze opuszcza Rosję i nigdy nie wróci z powodu agresji Rosji na Ukrainę:

mnie i moich bliskich wyrzucono, wyrzucono z własnego domu, z własnej ziemi, wyrzuciło wasze państwo, które ostatecznie odmawiam uznawać za moje od tej sekundy (Ibidem).

¹⁶ Pugaczowa użyła tu słowa ‘холоп’, które oznacza ‘poddany’, ‘sługa dworski’, a w znaczeniu przenośnym – ‘sługus’, ‘pachołek’ – GAZ.

Krytyk filmowy Anton Dolin napisał:

wyjechaliśmy. Przyczyn było kilka. Chociaż w zasadzie tylko jedna – przestępcza wojna na Ukrainie, rozpoczęta przez władze Rosji. Nie da się żyć w kraju, nawet ukochanym i bliskim, gdzie zatykają ci usta (Ibidem).

Reżyser Iwan Wyrypajew napisał list do teatrów rosyjskich:

Ponieważ władze Rosji prowadzą monstrualną, przestępczą wojnę na Ukrainie postanowiłem, że wszystkie honoraria ze spektakli, które są wystawiane na rosyjskich, podkreślam – rosyjskich scenach, będę przekazywać na fundusze dla ofiar wojny na Ukrainie. Oczywiście, tylko na organizacje pokojowe, w żadnym wypadku nie na wojskowe” (Ibidem).

W reakcji na te słowa jego sztuki zostały zdjęte z repertuaru teatrów. Reżyser Kantemir Bałagow na Instagramie ogłosił:

opuściliśmy Rosję. Jest nam przykro, jesteście spustoszeni. W jednej chwili zabrano nam przyszłość. Zabrano nasze życie. Zabrano nam rodziców i przyjaciół. Jednego tylko nie zdołali zabrać – filmów. Nasze serca są z Ukrainą i mieszkańcami Rosji, którzy występują przeciwko temu koszmarowi (Ibidem).

Już 24 lutego 2022 roku 13 działaczy kultury wystąpiło z apelem przeciwko napaści Rosji na Ukrainę:

To nasza hańba, ale, niestety, odpowiedzialność ponosić będą nasze dzieci, pokolenie zupełnie młodych i nienarodzonych jeszcze Rosjan. Nie chcemy, aby nasze dzieci żyły w kraju-agresorze, żeby wstydzić się tego, że ich armia napadła na sąsiednie niepodległe państwo. Apelujemy do wszystkich obywateli Rosji, żeby powiedzieli nie tej wojnie. (...). Żądamy zakończenia tej wojny (Гончарук, 2022).

25 lutego Maksim Gałkin napisał na Instagramie:

Od rana kontaktuję się z bliskimi i przyjaciółmi z Ukrainy! Nie da się wyrazić słowami, co czuję! Jak to jest możliwe? Nie ma usprawiedliwienia dla wojny! Nie dla wojny! (Ibidem).

Ludzie zaczęli oddawać bilety na jego koncerty, uważając, że zdradził Rosję. Piosenkarka Wiera Breżniewa na Instagramie zamieściła zdjęcia bombardowanych ukraińskich domów i napisała:

23% moich subskrybentów to Rosjanie. Chcę, żebyście znali prawdę [...] Coraz więcej cywilów ginie. Coraz więcej domów, szkół, przedszkoli zniszczono. Zniszczono ważne budynki. Ja z dziećmi jestem bezpieczna. Ale mój mąż i mama, rodzina młodszej siostry w Kijowie chowają się przed bombardowaniami w piwnicy. Działania wojenne trwają w Kijowie,

Żytomierzu, Charkowie, Bierdiańsku, Melitopolu, Chersoniu, Czernichowie, Odessie, Kachowce i w innych miastach i wioskach. Wszyscy Ukraińcy błagają rosyjskich żołnierzy – nie przychodźcie. Nie zabijajcie. Ta wojna nie ma sensu. Nie ma dla niej usprawiedliwienia. Nie wolno jej kontynuować. Powstrzymajcie wojnę!!! (Ibidem).

Gwiazdor kina Daniła Kozłowski zwrócił się na Instagramie do Putina:

Gina ludzie, żołnierze, cywile, rakiety spadają na domy. Nie trzeba znać się na polityce, żeby wiedzieć, że nie da się tego usprawiedliwić. Szanowny Panie Prezydencie, przepraszam, że zwracam się wprost, ale Tylko Pan może zatrzymać tę wojnę. Nie jesteśmy tymi obywatelami, którzy są przeciwko, jak twierdzi jeden z wysoko postawionych urzędników, a jesteśmy mieszkańcami swojego kraju, który najbardziej na świecie kochamy i życzymy mu pokoju i spokoju (Ibidem).

Ostre słowa o ludziach, którzy uciekli z Rosji po rozpoczęciu operacji specjalnej w Ukrainie, wypowiedział Miediewiew:

zdraycy, którzy tak nienawidzą swojego kraju, że nawołują do jego zniszczenia i upadku, powinni być uważani za hostis publicus, wrogów społeczeństwa. Niezależnie od prawnego zakwalifikowania ich czynów. Jako wrogowie państwa, enemy of the state, posługując się ich ulubionym amerykańskim ekwiwalentem. Trwale powinni być tak nazywani. Nawet, jeśli żadne sprawy administracyjne czy kryminalne wobec nich nie będą wszczęte. (...) Należy odciąć ich od źródeł dochodów w naszym kraju (...). Powrót takich osób do domu może mieć miejsce tylko wtedy, gdy dokonają publicznej skruchy i to tylko w drodze amnestii lub ułaskawienia. Chociaż lepiej, żeby nie wracali (Полностью отрезать...).

Pskowski opozycjonista, Lew Szlosberg stwierdził, że Miedwiediew chce wywołać strach, ale karykatury nie bywają straszne, one mogą tylko wywoływać śmiech, litość. Jego słowa są puste, gdyż nie ma władzy ani woli (Полностью отрезать...). Często słyszymy jego pełne nienawiści nawoływania do zniszczenia wrogów Rosji.

Fotografia 4. „Czarna lista ‘gwiazd’ – zdraycy i wrogowie Rosji”.

Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=zZYN1ekIEY> (dostęp: 05.07.2024).

3.2.2. Biznesmeni

Wśród biznesmenów Putin obecnie nie ma tylu wrogów, co kiedyś. Dziś biznesmeni boją się o majątek, o życie, gdyż niektórzy zostali pozbawieni wszystkiego za sprzeciw wobec „cara”. Jeden ze współzałożycieli firmy „Yandex”, miliarder Arkady Wołoż w 2022 roku został objęty sankcjami UE. W 2023 roku wystąpił z krytyką inwazji na Ukrainę, pisząc: „Jestem kategorycznie przeciwko tej barbarzyńskiej inwazji Rosji na Ukrainę, gdzie mam, jak wielu innych, przyjaciół i krewnych. Jestem przerażony tym, że każdego dnia na domu Ukraińców spadają bomby” (*ЕС снял санкции...*, 2024). UE zdjęła sankcje, a w Rosji stał się wrogiem. Zrezygnował z funkcji w firmie, wyjechał do Izraela. Putin stwierdził: „tak zazwyczaj bywa, to związane z dążeniem tego typu ludzi do zachowania swojego biznesu. Daj mu Boże zdrowia i dobrego życia w Izraelu. Powinien jednak mieć sumienie w stosunku do kraju, który dał mu wszystko” (*Речь рассерженного президента...*).

3.2.3. Środowiska LGBT

Do 2013 roku poszczególne podmioty Federacji Rosyjskiej przyjmowały własne zakazy dotyczące LGBT, np. Baszkiria, Sankt Petersburg, obwód kaliningradzki, kostromski, samarski oraz władymirski zakazały propagowania homoseksualizmu, biseksualizmu, transpłciowości wśród osób niepełnoletnich; obwód magadański – propagowania homo- i biseksualizmu; obwód nowosybirski, rizański, astrachański, władymirski i kraj krasnodarski – propagowania homoseksualizmu wśród niepełnoletnich. 29 czerwca 2013 roku Putin podpisał ustawę o zakazie propagowania LGBT, która weszła w życie 2 lipca.

Dnia 5 grudnia 2022 roku na mocy ustawy „O zakazie propagowania LGBT” zakazano „propagowania nietradycyjnych relacji seksualnych i(lub) preferencji wśród Rosjan niezależnie od ich wieku”. Zakazano publikowania materiałów o pedofilii w środkach masowego przekazu, Internecie, reklamie, literaturze, filmach, nowa ustawa zakazuje również rozpowszechniania informacji, która może spowodować pragnienie zmiany płci. Strony, na których pojawi się taka informacja, będą blokowane i wpisane na listę zakazanych. Za „propagowanie LGBT” grozi kara w wysokości 400 tys. rubli wobec obywateli i 5 mln rubli wobec osób prawnych, a cudzoziemcy, którzy złamią przepisy, będą usuwani z Rosji (Злобин, 2022). Ustawę o zakazie propagowania LGBT podpisał Putin 5 grudnia 2022 roku. Sam ruch LGBT jako ‘międzynarodowy ruch społeczny’ został uznany 30 listopada 2023 roku przez Sąd Najwyższy Rosji za organizację ekstremistyczną i za udział w niej grozi do 10 lat pozbawienia wolności.

Dnia 17 kwietnia 2023 roku Roskomnadzor sprecyzował kryteria „propagowania LGBT”, zgodnie z którymi od 1 września 2023 roku na listę zakazanych stron trafią te, gdzie pojawi się minimum jedno z kryteriów: przekonywanie o dopuszczalności i atrakcyjności relacji seksualnej z osobą niepełnoletnią; przekonywanie o atrakcyjności nietradycyjnych relacji seksualnych, preferencji, w tym informacji, która wytwarza pozytywny wizerunek osób będących w nietradycyjnych relacjach seksualnych; tworzenie zniekształconego wizerunku równości społecznej tradycyjnych i nietradycyjnych relacji seksualnych, preferencji; usprawiedliwianie rezygnacji z tradycyjnych relacji seksualnych na rzecz nietradycyjnych; wywoływanie zainteresowania nietradycyjnymi relacjami i sprzyjanie zmianie stosunku negatywnego na pozytywny na skutek systematycznego rozpowszechniania materiałów z nieepizodycznym wizerunkiem lub opisem

nietradycyjnych relacji; uzasadnianie przewagi relacji nietradycyjnych nad tradycyjnymi; kształtowanie pozytywnego stosunku do zmiany płci, w tym zawierającej uzasadnienie lub usprawiedliwienie dopuszczalności zmiany, a także zalet zmiany płci (*Занпем пропаганды...*).

Po uznaniu LGBT za organizację ekstremistyczną władze wyszukują elementów LGBT wszędzie, gdzie to możliwe – w klipach, na świętach, gdzie przebiera się dzieci. Kary, donosy na nieprawidłowe przebrania na imprezach, najścia i obławy na gay- i queerkluby odbywają się po kilka razy na dzień. Nawet za zdjęcie z tęczową flagą, czyli „publiczne demonstrowanie symboliki organizacji ekstremistycznej”, grozi kara w wysokości 15 tys. rubli lub 15 dni aresztu. Zakazane są gayparady, nawet używanie feminatywów, typu *dyrektorka* (ros. *директорка*), *autorka* (ros. *авторка*), *psycholożka* (ros. *психологиня*), *kierowniczka* (ros. *руководительница*).

W Sądzie Najwyższym Rosji nawet uważają, że ruch LGBT zmienia interpretację Biblii, gdyż w Internecie można znaleźć strony, na których jest informacja o świętych, którzy zostali obrani na patronów ruchu LGBT. W 2023 roku zakazano też osobom transpłciowym zmiany danych w dokumentach i przeprowadzania operacji medycznych. Policja robi naloty na kluby i fotografuje dowody osobiste osób bawiących się, a kluby zamyka się. Specjaliści od moralności analizują dawne klipy muzyczne, np. klip Siergieja Łazariewa z 2017 roku, w którym dwie dziewczyny trzymały się za ręce, został uznany za „uczuciową relację osób, które afiszują swoje homoseksualne preferencje” i stacja telewizyjna została ukarana za jego emisję. Sąd zajął się również klipem Nikołaja Baskowa do piosenki „Strannik” z 2012 roku. Akcja klipu toczy się w Starożytnym Rzymie, gdzie główny bohater zawiera relacje z kobietą, a potem z nią jego kolega, a na końcu mężczyźni walczą na miecze. Sąd zinterpretował, że bohater zemścił się na koledze nie za to, że odebrał mu kobietę, ale za to, że wybrał ją, a nie jego, a to „atmosfera hedonizmu i rozpusty”. Na platformie „V kontakte” zablokowano oficjalne stowarzyszenie miłośników grupy „t.A.T.u.”, w kreskówce dla dzieci „Mój malutki ponny” dodano zapis „18+”, gdyż główna bohaterka ma na imię Tęcza. Zabrano się też za zagranicznych artystów, jak piosenkę „Prisoner: Miley Cyrus i Dua Lipa, komiks ukraińskiej artystki „Gołąb Giennadij”, gdyż podobno gołąb określa się jako osoba panseksualna.

Cenzura dotyczy również filmów. Stacja STS musiała usunąć trzy odcinki serialu „Nie urodź się piękna” (ros. *He родись красивой*), gdyż główny bohater przegrał zakład i musiał iść do gayklubu jako drag. Z filmu „Dzienniki Bridget Jones” wycięto scenę pocałunku dwóch dziewczyn.

W mieście Kurgan ludzie i przedstawiciele diecezji prawosławnej donieśli na spektakl dla dzieci, gdzie główna bohaterka – dziewczynka – wyznaje uczucia swojej koleżance.

Ostatnio słynna była impreza celebrytów, którą zorganizowała dziennikarka telewizyjna Nastia Iwlewa. Na imprezie pojawił się raper Vacio ubrany tylko w skarpetę na genitaliach, za co musiał spędzić 25 dni w areszcie i publicznie skrytykować zwolenników LGBT. Dziennikarze z Wołgogradu oberwali za zorganizowanie imprezy firmowej w stylu BDSM, podczas której przebrali się za bohaterów słynnych filmów. Blogerzy z Dagestanu na weselu zatańczyli razem i udostępnił film w sieciach społecznościowych – oskarżono ich o ‘propagowanie LGBT’ i musieli publicznie przeproszać za swój czyn. W regionie Przymorze doniesiono na nauczyciela, który na

zabawie noworocznej dla dzieci pojawił się w stroju Śnieżynki. Śnieżynką był również młody chłopak ma zabawie noworocznej w kraju zabajalskim, na którego też złożono donos.

Donosy osiągnęły taką skalę, że zajęła się nawet nimi Duma Państwowa. Nawet znany z homofobicznych komentarzy deputowany Witalij Miłonow poprosił obywateli, aby nie urządzali ‘polowania na czarownice’, gdyż elementy „propagowania LGBT” obywatele widzą już wszędzie. Ministerstwo Sprawiedliwości Kraju Stawropolskiego oświadczyło, że nawet coming out może spowodować odpowiedzialność karną oraz administracyjną (*Цензура, рейды...*).

Po wejściu w życie nowej ustawy zaczęło się też ‘polowanie’ na wydawnictwa. Jedną z najbardziej znanych była sprawa wydawnictwa Popcorn Books, które wydało książkę Katieriny Silwanowej i Eleny Malisowej „Lato w pionierskim krawacie” (ros. *Лето в пионерском галстуке*). Władze uznały tę książkę za prowokację, oskarżono wydawnictwo o propagowanie ideologii LGBT i zmiany płci (Швецова, Мосолкина 2023), a opisywała, jak młody chłopak podczas pobytu w obozie pionierskim zakochał się w swoim zastępowym. Na książkę z atakiem ruszył słynny ulubieniec Kremla, reżyser, laureat Oscara Nikita Michalkow, który zauważył, że pierwsze litery tytułu książki układają się w skrótowiec LGBT, co nie jest przypadkowe, według niego. Książkę skrytykował również pisarz Zachar Priliepin, gdyż romantyczne relacje dwóch mężczyzn odgrywiają się na tle „narodowych radzieckich symboli – czerwonego krawatu, czerwonego sztandaru i rzeźb realnych i kultowych bohaterów tamtych czasów”. Od razu ruszyła akcja krytyki społecznej za pedofilię, zgniliznę moralną, rozwiązłość itp. Deputowana Dumy Nina Ostanina zażądała sprawdzenia powieści pod kątem ‘propagowania nietradycyjnych wartości’, do akcji włączyła się stacja telewizyjna „Rossija 1” (*«Лето в пионерском...»*). Chcąc zapoznać się na jednej ze stron z tekstem powieści, widzimy adnotację: „Ten towar nie jest przeznaczony dla osób poniżej 18 lat. Niniejszy materiał (informacja) został stworzony przez zagraniczną agentkę Jekatierinę Dudko i Elenę Prokaszewą albo dotyczy działalności zagranicznego agenta Jekatieriny Dudako i Eleny Prokaszewej”¹⁷.

Zaczęto także sprawdzać, co Rosjanie piszą na portalach randkowych dla osób LGBT. W marcu 2023 roku copywriter z Pietropawłowska Kamczackiego Andriej Bokow dostał dziwnego smsa, że otrzymał paczkę i trzeba ją odebrać pod centrum handlowym. Nic nie zamawiał, ale z ciekawości pojechał. Na miejscu czekał samochód z oficerami FSB, którzy zabrali go na przesłuchanie. Okazało się, że oficerowie pokazali mu całą wydrukowaną korespondencję z aplikacji dla gejów z obywatelem Niemiec, który przyjechał na wypoczynek na Kamczatkę. Niemiec chciał tu wybudować dom i skomplementował chłopaka, że jest fajny i chce się z nim spotkać, ale do spotkania nie doszło, panowie tylko wymienili się zdjęciami, które przechwyciło FSB. Komplementy i sam fakt korespondencji dwóch mężczyzn zostały uznane za ‘propagowanie LGBT’. Andriejowi ‘zaproponowano’ rozpracowanie interesującego FSB cudzoziemca i zgodził się, gdyż w kwietniu sąd postanowił ukarać obywatela Niemiec – nauczyciela niemieckiego w szkole przy konsulacie niemieckim w Jekatierinburgu – Aleksandra Rota i wyrzucić go z Rosji. Jego słowa o współczuciu gejom w Rosji zostały uznane za ‘propagowanie LGBT’ i „wpływ ideologiczny i psychologiczny, który prowadzi do zaszczepienia

¹⁷ <https://kiosk.shop/popcorn-books/leto-v-pionerskom-galstuke> (dostęp: 27.03.2024).

obcego i zgubnego dla społeczeństwa rosyjskiego systemu idei i wartości naturalnego porządku życia, wartości trwałej rodziny, małżeństwa i wielodzietności” (*«Ты симпатичный...»*).

3.2.4. ‘Agenci zagraniczni’

Od 2022 roku w Rosji ‘agentem zagranicznym’ może zostać w zasadzie każdy. 14 czerwca 2022 roku Duma Państwowa przyjęła ustawę „O kontroli działalności osób będących pod obcym wpływem” (*Федеральный закон...*), którą zatwierdziła Rada Federacji 8 lipca, a weszła w życie od 1 grudnia 2022 roku. Ustawa wprowadza pojęcia ‘agent zagraniczny’ (ros. *иностранный агент*), ‘zagraniczny wpływ’ (ros. *иностранное влияние*), ‘obce źródła’ (ros. *иностранные источники*), wprowadza rejestr ‘agentów zagranicznych’ i rejestr osób fizycznych powiązanych z agentami zagranicznymi. Zgodnie z ustawą ‘agentem zagranicznym’ jest „osoba, która otrzymała wsparcie i(lub) będąca pod zagranicznym wpływem w innej postaci i zajmująca się działalnością, rodzaje której określa art. 4 ustawy”. Za ‘agenta zagranicznego’ może być uznana osoba prawna rosyjska lub zagraniczna niezależnie od jej formy organizacyjno-prawnej, organizacja społeczna, niebędąca osobą prawną lub zrzeszenie osób, struktura obca niebędąca osobą prawną, a także osoba fizyczna niezależnie od jej obywatelstwa”. Pod pojęciem ‘wpływu zagranicznego’ rozumie się „okazywanie osobie ze źródła zagranicznego wsparcia i(lub) wywieranie wpływu na osobę, w tym w formie przymusu, przekonywania i(lub) w inny sposób”. Tym wsparciem może być „przekazanie osobie przez źródło zagraniczne środków pieniężnych i(lub) innego majątku, a także udzielanie przez źródło zagraniczne pomocy organizacyjno-metodycznej, naukowo-technicznej i innej pomocy”. ‘Źródłem zagranicznym’ są: państwa obce, organa władzy publicznej państw obcych, międzynarodowe oraz obce organizacje, obywatele państw obcych, osoby nieposiadające obywatelstwa, struktury obce nieposiadające statusu osoby prawnej, osoby, które posiadają pełnomocnictwa od obcych źródeł, obywatele Federacji Rosyjskiej i rosyjskie osoby prawne otrzymujący środki pieniężne i(lub) inny majątek ze źródeł obcych lub działający w charakterze pośredników przy otrzymywaniu takich środków pieniężnych i(lub) innego majątku (za wyjątkiem jawnych spółek akcyjnych z udziałem skarbu państwa i ich spółek-córek), rosyjskie osoby prawne, beneficjarnymi właścicielami których są obywatele obcy i osoby nieposiadające obywatelstwa, osoby będące pod wpływem wymienionych źródeł” (Ibidem). Do rodzajów działalności zalicza się działalność polityczną, celowe zbieranie informacji w sferze wojskowej, wojskowo-technicznej działalności Federacji Rosyjskiej, rozpowszechnianie informacji i materiałów i (lub) udział w tworzeniu takich informacji i materiałów przeznaczonych dla szerokiego kręgu osób. Do rodzajów działalności zalicza się celowe gromadzenie informacji w dziedzinie wojskowej, wojskowo-technicznej działalności Rosji, które na skutek otrzymania ich przez źródła obce mogą być wykorzystane przeciwko bezpieczeństwu Rosji; rozpowszechnianie przeznaczonych dla szerokiego kręgu materiałów drukowanych, audio, audiowizualnych i innych informacji i materiałów (w tym z wykorzystaniem sieci Internetu) i(lub) uczestnictwo w tworzeniu takich materiałów.

Jak wyjaśnia dyrektor „Centrum Ochrony praw środków masowego przekazu” Galina Arapowa (znajduje się na liście ‘agentów zagranicznych’) nie można sobie wyobrazić nawet kto zostanie określony mianem ‘zagranicznego agenta’. Może dochodzić do takich absurdów, że ktoś użyje szczepionki z zagranicy, to też wpływ zagraniczny. Mogą

to być studia za granicą, czytanie literatury obcej, posiadanie krewnych za granicą, podróże do krajów NATO, a może nawet posiadanie komputera czy też smartfona wyprodukowanego za granicą. Arapowa przytacza przykład, jak dziennikarz Piotr Manjachin zrobił przelew między swoimi kontami walutowymi i został wpisany na listę ‘agentów zagranicznych’ (Пинчук, Чижова, 2022).

W 2024 roku na listę ‘zagranicznych agentów’ Ministerstwa Sprawiedliwości Rosji trafili: komentator sportowy Kirył Nabutow, obrońca praw człowieka Aleksandr Skobow, projekt „Laboratorium socjologii publicznej”, wydawnictwo „Smola”, projekt T-invariant, Towarzystwo Rozpowszechniania Wiedzy Encyklopedycznej „Wikimedia.ru” (*Иноагентом признан...*). Według władz Nabutow podobno utożsamiał Rosję z organizacją terrorystyczną; „Laboratorium Socjologii Publicznej” rozpowszechniało nieprawdziwe informacje o organach władzy Rosji i ich polityce, wydawnictwo „Smola” rozpowszechniało materiały ‘zagranicznych agentów’; T-invariant kreowało negatywny wizerunek armii rosyjskiej i oczywiście wszyscy podobno występowali przeciwko ‘specjalnej operacji wojskowej’ na Ukrainie.

Fotografia 5. Napis na ścianie – „Agent zagraniczny”.

Źródło: <https://lcsr.hse.ru/news/328061221.html> (dostęp: 01.04.2024).

Kolejni ‘agenci’ to: prof. ekonomii Igor Lipsic (krytykował władze Rosji i ich politykę o nawoływał do przekazania rosyjskich aktywów na finansowanie Ukrainy), dramaturg Roman Liberow (występował przeciw działaniom na Ukrainie i rozpowszechniał fejki o siłach zbrojnych Rosji), dziennikarka Marianna Bielińkaja (rozpowszechniała nieprawdziwą informację o polityce władz Rosji), deputowana Dumy Nowosybirskiej Swietłana Kawierzina (rozpowszechniała nieprawdziwe informacje o działaniach władz Rosji, publicznie występowała, tworząc negatywny wizerunek sił zbrojnych), były major

policii Oleg Kaszynczew (zaocznie osądzony na 8 lat za fejk o armii, występowanie przeciwko wojnie, rozpowszechnianie nieprawdziwych informacji o polityce państwa), aktor Siemion Trieskunow (występował przeciwko działaniom wojennym na Ukrainie, rozpowszechniał nieprawdziwe informacje o działaniach władz), aktywista polityczny Kirill Iszutin (za granicą brał udział w protestach przeciwko władzom Rosji, rozpowszechniał nieprawdziwe informacje o polityce państwa) (*Минюст признал...*).

W 2024 roku kolejnymi ‘agentami zagranicznymi’ zostali – prof. filozofii z Rosyjskiej Akademii Nauk Julia Sinieokaja (występowała przeciwko operacji wojennej, rozpowszechniała materiały o agentach, po 8 dniach od otrzymania medalu z okazji 300-lecia Akademii medal jej odebrano) (*РАН отозвала...*), znany aktor Nikita Kuzuszkin (rozpowszechniał nieprawdziwe informacje o polityce władz) (*За что актер Никита Кукушкин...*), biznesmen-miliarder Oleg Tinkow (od początku agresji na Ukrainę nie chce być kojarzony z ‘putinowskim faszyzmem’ i w 2022 roku zrezygnował z obywatelstwa rosyjskiego) (*Минюст России объявил...*), dziennikarka i krytyk literacki Anna Narinskaja (wypowiadała się negatywnie o specjalnej operacji, rozpowszechniała fejki o władzach Rosji o propagowała LGBT, które jest uważane za organizację eksternistyczną i zakazaną w Rosji) (*Тиньков и Наринская...*), Centrum Obrony Praw Człowieka „Memorial”, (rozpowszechniał informacje tworzące negatywny wizerunek Rosji i armii; organizację uznano za ekstremistyczną i zlikwidowano ją), politolog Siergiej Miedwiediew (komentował dla zagranicznych środków masowego przekazu operację wojenną, rozpowszechniał fałszywe informacje), Fundacja „Potrzebna Pomoc” (rozpowszechniała fejki o polityce władz rosyjskich) (Korочкина, Коржова, 2024).

Pomimo ciągłego poszukiwania wrogów i walki z nimi, 4 marca 2024 roku Putin oświadczył: „Być przyjacielem i wrogiem Rosji to tak samo honorowe. Ale przyjaciół mamy więcej niż wrogów” (*Путин заявил, что у России...*).

3.2.5. Organizacje pozarządowe krajowe i zagraniczne, działające w Rosji

K. Chawryło i M. Domańska już w 2015 roku zwróciły uwagę, że wielkim wrogiem Putina stały się organizacje pozarządowe, a państwo dąży do przejęcia nad nimi kontroli – „polityka wymierzona w organizacje pozarządowe pozbawia społeczeństwo instrumentów samoorganizacji, obrony praw obywatelskich i narzędzi kontroli nad coraz bardziej autorytarną władzą” (Chawryło, Domańska, 2015). Przed Putinem działały organizacje, które zajmowały się prawami człowieka, były szanowane w środowisku międzynarodowym, jak „Memorial”, który Putin uznał za „zagranicznego agenta”. Oprócz „Memoriału” znane były Fundacja „Podaruj Życie”, „Agora”, Stowarzyszenie Kierowców Rosji, ruch w obronie lasu w podmoskiewskich Chimkach, „Gołos”, „Obywatel Obserwator”. Organizacje te od 2012 roku stawały się coraz bardziej niewygodne Putinowi, a represje wobec nich nasiliły się w latach 2014-2015. Organizacje uważano za „piątą kolumnę”, „zdrajców narodu”, opłacanych przez Zachód, żeby wywołać rewolucje w Rosji i miały „rzekomo reprezentować interesy obcych państw i forsować wartości sprzeczne z idealizowaną rosyjską tradycją i moralnością” (Chawryło, Domańska, 2015).

3.2.6. Nowy wróg – ‘żdun’

Fotografia 5. „Żdun” Margriet van Breevoort.

Źródło: <https://www.bnkomi.ru/data/news/59354/> (dostęp: 01.04.2024).

W 2016 roku holenderska artystka Margriet van Breevoort na zamówienie Uniwersytetu Medycznego w Lejdzie stworzyła rzeźbę Homunculus Ioxodontus. To szara postać, pozbawiona nóg, hybrydowa istota z ciałem olbrzymiej larwy, głową słonia morskiego i ramionami mężczyzny, która siedzi na krześle w poczekalni i czeka na przyjęcie przez lekarza. W 2017 roku rosyjska firma CD Land wykupiła od autorki prawo do marki ‘żduna’, czyli ‘czekacza’ (nazwa od ros. ‘ждать’ – ‘czekać’). Od razu figura stała się popularna w Rosji, Białorusi i Ukrainie. Na początku niewinna postać została wykorzystana ideologicznie. Najpierw Rosjanie ‘żdunami’ zaczęli nazywać tych, którzy na okupowanych przez nich ziemiach ukraińskich trwają w oczekiwaniu na powrót państwa ukraińskiego. Potem przestępstwem został nie tylko czynny opór przeciwko Rosji, ale i brak entuzjazmu wobec kolaboracji z rosyjską administracją. Deputowany Gurulow proponował fizyczną eliminację ok. 20% Rosjan, którzy nie popierają Putina i są ‘żdunami’, Miedwiediew chciał ich wysłać do łagrów na Syberię. ‘Żdun’ stał się wrogiem narodu rosyjskiego, ‘piątą kolumną’, bierność jest zdradą kraju (Górny, 2024). Rozpoczęło się ‘polowanie’ na ‘żdunów’. W Melitopolu¹⁸ miłośnicy ‘ruskiego miru’ wyszukują ‘żdunów’, zabijają im życie – wyszukują zdjęcia, publikują w mediach społecznościowych, proszą okupantów rosyjskich, żeby podjęli właściwe działania, donoszą do władz (*В Мелитополе...*). W Sewastopolu osądzono mieszkańca Dymitra Z., który w mediach społecznościowych krytykował rosyjską armię, rozpowszechniał „nieprawdziwe” informacje o mobilizacji, dyskredytował siły zbrojne Rosji i inne organa władzy (*В Севастополе...*).

¹⁸ Miasto ukraińskie pod okupacją Rosji od marca 2022 roku – GAZ.

Podsumowanie

Kreml i Cerkiew Prawosławna poszukują wrogów ojczyzny i jedynej słusznej religii – prawosławia. Lista wrogów jest coraz obszerniejsza, sformalizowana w postaci spisu ‘agentów zagranicznych’, ‘organizacji niepożądanych’, którzy są zdrajcami narodu. Wprowadza się przepisy prawne ograniczające prawa imigrantów, wymyślonych ‘agentów’, ‘poluje’ się na wrogów, zamyka firmy, ludzi, nakłada kary finansowe. W środkach masowego przekazu oczernia się Zachód, zwłaszcza Europę, Polskę i Ukrainę. Wojnę usprawiedliwia się, nazywając ‘specjalną operacją’, a za słowo ‘wojna’ grożą represje. Taka stała się Rosja w trzeciej dekadzie XXI wieku.

Bibliografia

- «Господи, прости этих жалких, продажных тварей»: Пугачева ответила тем, кто назвал предательством ее отъезд из России. (2022). Pobrane z: <https://ngs.ru/text/culture/2022/12/06/71874866/>.
- «Лето в пионерском галстуке» - книга о подростке, влюбленном в вожака. (2022). Pobrane z: <https://meduza.io/feature/2022/08/06/leto-v-pionerskom-galstuke-kniga-o-podrostke-vlyublennom-v-vozhatogo>.
- «Никогда не думала, что мне будет стыдно за Россию». Деятели культуры уезжают в знак протеста против войны с Украиной. (2022). Pobrane z: <https://www.bbc.com/russian/news-60780748>.
- «Он постоянно бухой»: экс-депутат Госдумы рассказал об алкогольной зависимости Медведева. (2022). Pobrane z: <https://www.unian.net/russianworld/on-postoyanno-buhoy-eks-deputat-gosdumy-rasskazal-ob-alkogolnoy-zavisimosti-medvedeva-novosti-rossii-11935095.html>.
- «Полностью отрезать от источников доходов». Медведев предлагает наказания для «врагов общества» и «врагов государства». (2022). Pobrane z: <https://rus.postimees.ee/7679685/polnostyu-otrezat-ot-istochnikov-dohodov-medvedev-predlagaet-nakazaniya-dlya-vragov-obshchestva-i-vragov-gosudarstva>.
- «Почему враги издаются и продаются?» Борис Акунин в России теперь официально «террорист». Источники «Медузы» считают, что началась новая волна преследования неугодных деятелей культуры. (2023). Pobrane z: <https://meduza.io/feature/2023/12/18/pochemu-vragi-izdayutsya-i-prodayutsya>.
- «Тезис „плохой русский – хороший русский“ нанес огромный вред». Борис Акунин в интервью Елизавете Осетинской – о преступлениях путинского режима и ошибках украинских политиков (и западных тоже). (2024). Pobrane z: <https://meduza.io/feature/2024/01/25/tezis-plohoj-russkiy-horoshiy-russkiy-nanes-ogromnyy-vred>.
- «Ты симпатичный». Как россиян судят по статье о «гей-пропаганде». (2023). Pobrane z: <https://takiedela.ru/notes/kak-rossiyan-sudyat-za-lgbt/>.
- Chawryło, K., Domańska, M. (2015). *Obcy wśród swoich. Organizacje pozarządowe w Rosji*. Pobrane z: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-09-29/obcy-wsrod-swoich-organizacje-pozarządowe-w-rosji>.
- Czmiel, M. (2024). *Misja NATO w Ukrainie. Miedwiediew wpadł w szal*. Pobrane z: <https://wiadomosci.wp.pl/misja-nato-w-ukrainie-miedwiediew-wpadl-w-szal-7013457577298656a>.

- Czyżewski, M., Kowalski, S., Piotrowski, A. (red.). (2010). *Rytualny chaos. Studium dyskursu publicznego*. Warszawa: PWN.
- Delong, M. (2020). „Ruski mir” jako narzędzie rosyjskiej ekspansji geopolitycznej na terytorium Ukrainy. *Przegląd Geopolityczny*, 33. Pobrane z: <https://przeglad.org/wp-content/uploads/2020/08/XXXIII-03-Delong.pdf>.
- Górny, G. „Żdun”, czyli nowa kategoria wroga wewnętrznego. *Przedstawiciele rosyjskich władz wzywają do rozprawy z piątą kolumną*. Pobrane z: <https://wpolityce.pl/swiat/684117-zdun-czyli-nowa-kategoria-wroga-wewnetrznego>.
- Janiga, K. (2021). *Putin o Ukrainie: Nigdy nie pozwolimy, aby nasze historyczne ziemie zostały wykorzystane przeciw Rosji*. Pobrane z: <https://kresy.pl/wydarzenia/regiony/rosja/putin-o-ukrainie-nigdy-nie-pozwolimy-aby-nasze-historyczne-ziemie-zostaly-wykorzystane-przeciw-rosji/>.
- Mauryewa, U. (2023). *Медведев: Польша – не ровня России и никогда ей не будет*. Pobrane z: <https://www.aa.com.tr/ru/мир/медведев-польша-не-ровна-россии-и-никогда-ей-не-будет/2879744>.
- Rzeszutko-Iwan, M. (2014). Kategorie wiedzy i władzy w dyskursie publicznym. *Acta Universitatis Lodzensis. Kształcenie polonistyczne cudzoziemców*, 21, 23-36.
- Siuciak, M. (2016). Dyskurs publiczny w perspektywie diachronicznej. W: B. Witosz, K. Sujkowska-Sobisz, E. Ficek (red.), *Dyskurs i jego odmiany* (s. 350-357). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Skowronek, B. (2016). Współczesny dyskurs polityczny a zjawisko nowomowy. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Linguistica XI*, 210, 110-118.
- Słownik etymologiczny języka polskiego*. Pobrane z: https://pl.wikisource.org/wiki/Słownik_etymologiczny_języka_polskiego/wróg.
- Terlikowski, T. (2024). *Prawosławny dżihad? Nazistowskie chrześcijaństwo wciąż żyje*. Pobrane z: <https://wiadomosci.wp.pl/prawoslawny-dzihad-nazistowskie-chrzescijanstwo-wciaz-zyje-opinia-7011261000014400a>.
- Акылбекова, А., Айбашов, К. (2024). «Не поддавайтесь на провокации». Призыв к мигрантам проявлять осторожность и инициатива российского политика. Pobrane z: <https://rus.azattyk.org/a/32882574.html>.
- В Мелитополе коллаборанты объявили своим главным врагом «ждунов» Украины»*. (2023). Pobrane z: [https://ria-m.tv/news/316627/v_melitopole_kollaboranti_obyyavili_svoim_glavnyim_vragom_jdunov_ukrainyi_\(video\).html](https://ria-m.tv/news/316627/v_melitopole_kollaboranti_obyyavili_svoim_glavnyim_vragom_jdunov_ukrainyi_(video).html).
- В Севастополе судили активного «ждуна» Украины*. (2023). Pobrane z: <https://sevastopol.su/news/v-sevastopole-sudili-aktivnogo-zhduna-ukrainy>.
- Воронцова, Т. (2008). О соотношении понятий публичный дискурс – язык СМИ – публичная речь. *Вестник Удмуртского университета. История и филология. Вып. 3*. Pobrane z: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-sootnoshenii-ponyatiy-publichnyy-diskurs-yazyk-smi-publichnaya-rech-1>.
- Враги*. (2020). Pobrane z: <https://www.levada.ru/2020/10/15/vragi-2/>.
- Выступление Святейшего Патриарха Кирилла на юбилейном заседании Межрелигиозного совета России*. (2023). Pobrane z: <http://www.patriarchia.ru/db/text/6082965.html>.
- Глухова, Н. (2022). Мигрантская «тройка». Pobrane z: <https://novayagazeta.ru/articles/2022/02/20/migrantskaia-troika>.

- Гончарук, О. (2022). *«Это наш позор»: как деятели культуры России реагируют на войну в Украине*. Pobrane z: <https://vesti.ua/kultura/eto-nash-pozor-kak-deyateli-kultury-rossii-reagiruyut-na-voynu-v-ukraine>.
- Дацюк, С. (2014). *За что воюет Россия?* Pobrane z: https://kievvlast.com.ua/mind/za_cho_vojuet_rossija.
- Демидов, А. (2024). *Четыре германских НПО включены в перечень нежелательных в России*. Pobrane z: <https://www.gazeta.ru/social/news/2024/03/04/22477274.shtml>.
- Депутат российской Госдумы призвал искать «врагов внутри страны»*. (2023). Pobrane z: <https://www.lrt.lt/ru/novosti/17/2054880/deputat-rossiiskoi-gosdumy-prizval-iskat-vragov-vnutri-strany>.
- Дзялошинский, И., (2019). Толерантность как исследовательская проблема. В: И. Дзялошинский, М. Дзялошинская, *Российские СМИ: как создается образ врага. Статьи разных лет*. Чебоксары: ИД «Среда».
- Дзялошинский, И., Дзялошинская, М. (2019). *Введение*. В: И. Дзялошинский, М. Дзялошинская, *Российские СМИ: как создается образ врага. Статьи разных лет*. Чебоксары: ИД «Среда».
- Дмитрий Медведев: ненавижу врагов России*. (2024). Pobrane z: <https://tass.ru/interviews/20056443>.
- Доклад Святейшего Патриарха Кирилла на Епархиальном собрании г. Москвы*. (2023). Pobrane z: <http://www.patriarchia.ru/db/text/6085672.html>.
- Европа как вечный враг России*. (2023). Pobrane z: <https://dzen.ru/a/ZXKXgC87ZBZRfaeE>.
- ЕС снял санкции с сооснователя «Яндекса» Аркадия Воложа*. (2024). Pobrane z: <https://www.bbc.com/russian/articles/ckd8rewxxldo>.
- За что актёр Никита Кукушкин, которого в России признали иноагентом*. (2024). Pobrane z: <https://news.rambler.ru/starlife/52286885-cho-za-akter-nikita-kukushkin-kotorogo-v-rossii-priznali-inoagentom/>.
- Запрет пропаганды ЛГБТ в России: что и когда ограничили*. (2023). Pobrane z: <https://www.kommersant.ru/doc/6379652>.
- Злобин, А. (2022). *Госдума приняла закон о полном запрете «пропаганды ЛГБТ»*. Pobrane z: <https://www.forbes.ru/society/481552-gosduma-prinala-zakon-o-polnom-zaprete-propagandy-lgbt>.
- Иноагентом признан журналист Кирилл Набутов*. (2024). Pobrane z: <https://www.interfax.ru/russia/951928>.
- Какие страны входят в список недружественных России стран*. (2023). Pobrane z: <https://tass.ru/info/18435143>.
- Калиев, А. (2017). *Будущее в России «туманное», говорят мигранты из Центральной Азии*. Pobrane z: https://central.asia-news.com/ru/articles/cnmi_ca/features/2017/12/13/feature-02.
- Калинников, К. (2024). *Минюст России признал четыре иностранные НПО нежелательными*. Pobrane z: <https://iz.ru/1667549/2024-03-18/minjust-rossii-priznal-chetyre-inostrannnye-npo-nezhelatelnyimi>.
- Клюев, Ю. (2008). Уровни, модели, элементы публичного дискурса: коммуникативный подход. *„Вестник Санкт-Петербургского университета. Сер. 9”*, Вып. 4, Ч. II, 331-338. Pobrane z: https://jf.spbu.ru/upload/files/file_1484722306_2606.pdf.
- Корочкина, А., Коржова, Д. (2024). *Минюст признал иноагентами писательницу Улицкую и режиссера Хржановского*. Pobrane z: <https://www.forbes.ru/society/507290-minust-priznal-inoagentami-pisatel-nicu-ulickuu-i-rezissera-hrzanovskogo>.

- Косоруков, А. (2018). Публичный дискурс как фактор государственной политики России (на материале евразийской интеграции). *Мировая политика*, 3, 47-47. Pobrane z: <https://cyberleninka.ru/article/n/publicchnyy-diskurs-kak-faktor-gosudarstvennoy-politiki-rossii-na-primere-evraziyskoy-integratsii/viewer>.
- Кошечкина, В. (2023). *Медведев перечислил врагов России*. Pobrane z: <https://lenta.ru/news/2023/02/25/enemies/>.
- Кузьмин, В. (2023). *Статья Дмитрия Медведева «Россия и Польша: заметки к 4 ноября»*. *Главное*. Pobrane z: <https://rg.ru/2023/11/02/statia-dmitriia-medvedeva-rossiia-i-polsha-zametki-k-4-noiabria-glavnoe.html>.
- Медведев заявил об угрозе применения Польшей ядерного оружия*. (2023). Pobrane z: <https://www.vedomosti.ru/politics/news/2023/07/01/983260-medvedev-zayavil>.
- Медведев заявил, что Европа стала настоящим врагом России*. (2023). Pobrane z: <https://tass.ru/politika/19146787>.
- Медведев мечтает о ядерном ударе по Польше: «Исчезнут все дуды, моравецкие...»*. (2023). Pobrane z: https://www.dialog.ua/russia/276623_1688202111.
- Медведев назвал Польшу истеричным и грубым исторически врагом России*. (2023). Pobrane z: <https://lenta.ru/news/2023/11/02/medvedev-nazval-polshu-isterichnym-i-grubym-istoricheskim-vragom-rossii/>.
- Медведев предложил переименовать Польшу в Царство Польское в составе РФ*. (2023). Pobrane z: <https://www.rbc.ru/rbcfreenews/645b917d9a794785dcca9a32>.
- Медведев рассказал о врагах России в Европе*. (2022). Pobrane z: <https://lenta.ru/news/2022/12/11/enemies/>.
- Медведев: киевский режим – враг Христа и православной веры*. (2022). Pobrane z: <https://sev.tv/news/81449.html>.
- Медведев: Польша непременно исчезнет в случае войны НАТО с Россией*. (2023). Pobrane z: <https://www.kommersant.ru/doc/5938355>.
- Меркулова, Е. (2023). *Общая экономическая безопасность. Учебник и практикум для вузов*. Москва: Юрайт.
- Минюст признал иноагентами экономиста Липсица и журналистку Беленькую*. (2024). Pobrane z: <https://www.rbc.ru/politics/15/03/2024/65f48ed39a79477dc29f70a6>.
- Минюст России объявил «иноагентами» Олега Тинькова и Никиту Кукушкина*. (2024). Pobrane z: <https://meduza.io/news/2024/02/16/minyust-rossii-ob-yavil-inoagentami-olega-tinkova-i-nikitu-kukushkina>.
- Мокиенко, В. (2022). Образ врага в русской фразеологии и паремиологии. *Russian Language Studies. Русистика*, 20(2). Pobrane z: <http://journals.rudn.ru/russian-language-studies>
- Наказ XXV Всемирного русского народного собора «Настоящее и будущее русского мира»*. (2024). Pobrane z: http://www.patriarchia.ru/db/text/6116189.html?fbclid=IwAR1pdde0PT44PzGM0iVrgVlRUv5Q4urbUnEAvodKmDMlVSWMg8XZ44LI7X4_aem_AWXeX6C-KWKpZkQJl5FDk3QUiklnMKoeNqk153QiYhGn5NvbHk4pFSh7X-szSIzn9jOPnfxU3_sx4cygZgkFrIxJ.
- Немцова, Ж. (2016). Акунин: «Россия управляется из ханской юрты». Pobrane z: <https://www.dw.com/ru/boris-akunin-rossia-ogromnaa-strana-kotora-a-upravlaetsa-iz-hanskoj-urty/a-19244915>.
- Петров, И. (2023). *WWF включен в перечень нежелательных организаций в России*. Pobrane z: <https://rg.ru/2023/07/05/wwf-vkliuchen-v-perechen-nezhe-latelnyh-organizacij-v-rf.html>.

- Пинчук, А. Чиждова, Л. (2022). «Список врагов народа». *Теперь иноагентом в России может стать каждый*. Pobrane z: <https://www.svoboda.org/a/inoagentom-v-rossii-mozhet-statj-kazhdy-spisok-vragov-naroda/31825593.html>.
- Путин заявил, что у России друзей больше, чем врагов. (2024). Pobrane z: <https://tass.ru/politika/20147819>.
- Путин: враги пытаются создать миграционные проблемы в России. (2023). Pobrane z: <https://www.vesti.ru/article/3361712>.
- Путин: Украина не враг для России, враги те, кто хотят уничтожить нашу государственность. (2024). Pobrane z: <https://lug-info.com/news/putin-ukraina-ne-vrag-dlya-rossii-vragi-te-kto-hochet-unichtozhit-nashu-gosudarstvennost>.
- РАН отозвала награду у философа Юлии Синеокой после признания иноагентом. (2024). Pobrane z: <https://www.rbc.ru/politics/06/03/2024/65e88f869a794754c7476509>.
- Речь рассерженного президента. Путин закрыл Пугачевой и Чубайсу дорогу домой. (2023). Pobrane z: <https://19rusinfo.ru/politika/50974-rech-rasserzhennogo-prezidenta-putin-zakryl-pugachevoj-i-chubajsu-dorogu-domoj>.
- Россия будет противодействовать формированию этнических анклавов. (2023). Pobrane z: <https://kun.uz/ru/news/2023/05/13/rossiya-budet-protivodeystvovat-formirovaniyu-etnicheskix-anklavov>.
- Россия закончила свое европейское путешествие. (2023). Pobrane z: <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/comments/rossiya-zakonchila-svoe-evropeyskoe-puteshestvie/>.
- Россия-миф: деконструкция. (2022). Pobrane z: <https://www.rosbalt.ru/news/2022-06-07/rossiya-mif-dekonstruktsiya-4945432>.
- Россиан возмутило хамское обращение Пугачевой к Стасу Михайлову. (2024). Pobrane z: <https://rg.ru/2024/03/07/rossiiian-vozmutilo-hamskoe-obrashchenie-pugachevoj-k-stasu-mihajlovu.html>.
- Рябинина, Ю. (2023). Мантуров: Недружественные страны ведут промышленный шпионаж в отношении России. Pobrane z: <https://rg.ru/2023/12/25/manturov-nedruzhestvennye-strany-vedut-promyshlennyj-shpionazh-protiv-rossii.html>.
- Рябова, Т., Рябов, О. (2013). «Гейропа»: гендерное изменение образа Европы в практиках политической мобилизации. Pobrane z: <https://cyberleninka.ru/article/n/geyropa-gender-noe-izmerenie-obraza-evropy-v-praktikah-politicheskoy-mobilizatsii>.
- Список нежелательных организаций в России. (2024). Pobrane z: <https://gogov.ru/articles/unwanted-orgs>.
- Суд оставил Галкина иноагентом. (2023). Pobrane z: <https://www.rbc.ru/politics/02/06/2023/6479ab3c9a7947224808e09b>.
- Тиньков и Наринская попали в реестр иноагентов. (2024). Pobrane z: <https://www.zaks.ru/new/archive/view/248845>.
- Травин, Н. (2023). Враги России. Полный список. Pobrane z: <https://argumentua.com/stati/vragi-rossii-polnyi-spisok>.
- Трубачев, О.Н. (1952). *История славянских терминов родства и некоторых древнейших терминов общественного строя*. Москва: Изд-во АН СССР.
- Федеральный закон от 14 июля 2022 г. № 255-ФЗ «О контроле за деятельностью лиц, находящихся под иностранным влиянием». (2022). Pobrane z: <https://rg.ru/documents/2022/07/19/document-inoagent.html>.

- Цензура, рейды, доносы. Как российские власти боролись с «ЛГБТ-движением» после признания его экстремистским.* (2024). Pobrane z: <https://www.bbc.com/russian/articles/cj538gq2g5ro>.
- Что известно о нежелательных организациях на территории России.* (2023). Pobrane z: <https://tass.ru/info/17207299>.
- Чуенков, И. (2024). *Медведев пообещал в 80-ю годовщину снятия блокады Ленинграда, что враги России навсегда исчезнут с лица земли.* Pobrane z: <https://dailystorm.ru/news/medvedev-poobeshchal-v-80-yu-godovshchinu-snyatiya-blokady-leningrada-chto-vragi-rossii-navsegda-ischeznut-s-lica-zemli>.
- Шаповалова, С. (2022). *В ЕС хотят бороться с РФ в соцсетях. Сеть: «Гейрона, поздно дергаться!».* Pobrane z: <https://regnum.ru/article/3682734>.
- Швецова, А., Мосолкина, Д. (2023). *Что известно о первом деле по новой статье за пропаганду ЛГБТ в России.* Pobrane z: <https://www.vedomosti.ru/society/articles/2023/01/10/958516-pervom-dele-propagandu-lgbt>.
- Штукина, Е. (2023). *Медведев назвал идею Польши о компенсации от России квинтэссенцией паранойи.* Pobrane z: <https://ria.ru/20231102/polsha-1907029117.html>.